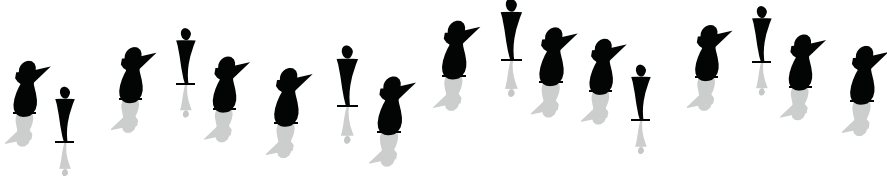

KAMU VE MEKAN

İLİŞKİLER, GERİLİMLER VE OLASILIKLAR

SEMPOZYUMU

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

26-28 Mart 2026

Kamu ve Mekân: İlişkiler, Gerilimler ve Olasılıklar Sempozyumu

Bildiri Özetleri Kitabı
26-28 Mart 2026

Mimarlar Odası Samsun Şubesi
İstasyon Mahallesi, Cumhuriyet Cd.
No:109, 55060 İlkadım/Samsun

kamu.mekansempozyumu@gmail.com

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ

TMMOB MİMARLAR ODASI SAMSUN ŞUBESİ

Yayımcı : TMMOB Mimarlar Odası Samsun Şubesi

Tasarım : Hande ASAR

Sertifika No : 50642

ISBN : 978-605-01-1754-7

Bildiri özetlerine ait her türlü yasal ve akademik sorumluluk bildiri yazarlarına aittir.

Kamusal mekân, yalnızca herkesin erişimine açık alanlar değil, aynı zamanda karşılaşma, temsil ve katılım olanaklarının da şekillendiği yerlerdir. Bu alanlar, zamanla değişen toplumsal ihtiyaçlar, yönetim yaklaşımları ve mekân politikaları doğrultusunda yeniden biçimlenmektedir. Özellikle son yıllarda, kamusal alanların özelleşmesi, denetlenmesi ve ticari kullanım odaklı dönüşmesi, bu alanların kapsayıcılık, adalet ve eşitlik değerlerini tehdit eden gelişmeler olarak öne çıkmaktadır.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ve TMMOB Mimarlar Odası Samsun Şubesi iş birliğinde ve 26–28 Mart 2026 tarihleri arasında düzenlenecek “Kamu ve Mekân: İlişkiler, Gerilimler ve Olasılıklar” başlıklı sempozyum, siz değerli araştırmacı, akademisyen ve profesyonelleri disiplinler arası bir tartışma platformuna davet ediyor.

"Zaman" ve "Mekân" başlıklarıyla düzenlenen önceki sempozyumların devamı niteliğindeki bu etkinlik, bu kez odağını kamu ve mekân kavramlarının kesişiminde şekillenen tartışmalara yöneltilmektedir. Kentleşme pratiklerinin dönüşümü, kamusal alanların özelleştirilmesi, toplumsal katılım, mekânsal adalet, afet sonrası kamusal işlevler ve dijitalleşme gibi güncel tartışmaların merkezinde yer alan kamusal mekân kavramı, bu sempozyumun odak noktasını oluşturmaktadır.

Sempozyum, akademik bildirilerin yanı sıra yerel yönetimler, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve öğrenciler başta olmak üzere, kamu ve mekân ilişkisine katkı sunmak isteyen tüm paydaşlara açıktır. Bu çerçevede sempozyum, kamu ve mekân ilişkisini disiplinler arası bir zeminde ele alarak, hem teorik hem de pratik katkılara açık bir tartışma alanı yaratmayı hedeflemektedir.

BİLİM KURULU (Alfabetik Soyadı Sırasıyla)

Prof. Dr. Zübeyde Müge Akkar Ercan

Ortadoğu Teknik Üniversitesi

Dr. Görsev Argın

Marmara Belediyeler Birliği

Doç. Dr. Hande Asar

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Doç. Dr. Alper Bodur

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Filiz Çelik

Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Ümmügülsüm Dağlıoğlu

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Müyesser Ebru Erdönmez Dinçer

İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. Pelin Pınar Giritlioğlu

İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Nilgün Görer Tamer

Gazi Üniversitesi

Dr. Damla Karagöz

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Nihan Özdemir Sönmez

Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Burcu Özuduru

Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Penbecioğlu

İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Sezen Savran Penbecioğlu

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Prof. Dr. Güven Arif Sargın

Ortadoğu Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Sedef Şendođdu

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Doç. Dr. Aslı Ulubaş Hamurcu

İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Fulay Uysal Bilge

Atılım Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Burcu Yavuz

Gazi Üniversitesi

DÜZENLEME KURULU

Alper Bodur

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi

Burak Şener

TMMOB Mimarlar Odası Samsun Şubesi

Büşra Abdikođlu

TMMOB Mimarlar Odası Samsun Şubesi

Hande Asar

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi

Muammer Yaman

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi

Özlem Melek Yalçınkaya

TMMOB Mimarlar Odası Samsun Şubesi

Sedef Şendođdu

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi

Tuğçe Şanlı Katı

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi

Yeliz Emecen

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi

İÇİNDEKİLER

- Kamu Arazilerinin Üretim Mekânından Tüketim Mekânına Dönüşümü: Tersane
İstanbul Örneği
1 ..... **KAHRAMAN ERDEMİR, EZGİ ÖZTÜRK**
- Plan Revizyonları ve Parsel Bazlı Plan Değişikliklerinin Kamusal Alanın Sarkacındaki
Kıyı Mekânlarına Etkisi: Ordu Kirazlımanlı Örneği
2 ..... **TÜRKAN ÖZGÜR, ÖZKAN ÖZGÜR**
- Rami Kütüphanesi'nde Kamusal Alanın İnşası: Koruma, Dönüşüm ve Erişilebilirlik
Üzerine Bir İnceleme
3 ..... **GÜL HELİN ALINAK, CANSU ÖZELMACI**
- Kentsel Gerçeklikler Işığında Açık Kamusal Alanların Erişilebilirliğinin
Değerlendirilmesi: Konya Alaaddin Tepesi Parkı Örneği
4 ..... **BENJAMIN AGANZE MARHEGANE, ÜMMÜGÜLSÜM DAĞLIOĞLU**
- Kentsel Rekreasyon Alanlarına Erişilebilirlikte Kamusal Denge: Atakum Örneği
5 ..... **CEM AYIK**
- Dışlayıcı Mimari: Kamusal Alanın Demokratik İdealleri Üzerine Eleştirel Bir
İnceleme
6 ..... **İREM CAN İÇCİ**
- Planlamada Yerleştirme Yöntemi Arayışları: "Bizim Mahalle Sizinle Benzemez..."
7 ..... **KEVSER YILDIZ, SERVER FUNDA KERESTECİOĞLU**
- Kamusal Alanın Görünmeyen Duvarları: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bir
Analiz
8 ..... **BURCU DEMİR**
- Görünmez Sınırlar: İlkadım'daki Parklarda Kadınların Güvenlik Deneyimi Üzerine
Eleştirel Bir İnceleme
9 ..... **CEREN NERGİZ**

- 10 ..... Kıyı Alanlarında Kamusallığın Dönüşümü: Galataport Örneğinde Fiziksel Analiz
**FERAY EKE EKİNCİ, BÜŞRA TİLKİ, CANAN ACAR,
GİZEM YAREN, ÖMER FARUK DEREGÖZÜ**
- 11 ..... Yarı Kamusal Alanlar Olarak Kampüs Açık Alanlarının Katılımcı Yaklaşım Temelli
Analizi: ATÜ Örneği
ECEM KARA
- 12 ..... “Yaşayan” Mekândan “Tasarlanan” Rekreasyona: Erzurum Kalesi Çevresinde Kamusal
Alanın Dönüşümü
KÜBRA YAŞAR, ESMA EROĞLU
- 13 ..... Varış Noktasından Geçiş Noktasına: Ankara Garı Örneğinde Kamusallığın Dönüşümü
RUMEYSA YILDIZ, NİHAN OYA MEMLÜK ÇOBANOĞLU
- 14 ..... Nöro-dijital Kamusalılık: Rota Oluşturuldu
ÜMRAN AYDIN
- 15 ..... Toplumsal Bellek ve Kamusal Sanat İlişkisi: Sanatın Kamusal Temsil Gücü
Bağlamında Trabzon Meydan Parkı ve Atatürk Heykeli İncelemesi
BEYZA NACİYE SAKA
- 16 ..... 1869 Büyük Samsun Yangını: Kamusal Alanın Dönüşümü Üzerine
YEŞİM GÖRMÜŞ
- 17 ..... Samsun Şehri ve İskeleden Porta Samsun Limanının Son 100 Yılı
CEVDET YILMAZ
- 18 ..... Kentlerdeki Resmi Kurum Alanlarının Dönüşümü: Samsun Yalı Kafe Örneği
MERİÇ KIRMIZI
- 19 ..... Kırsalda Kamusal Alanın Üretimi: Sanat Yoluyla Kolektif Bir Mekânsallık Deneyimi
FATİHA NUR TERLEMEZ
- 20 ..... Kamusal Mekânların Dönüşümü Bağlamında Baltık Mimarisi: Kars Haydar Aliyev
Caddesi Örneği
BATUHAN AYDIN, ŞÖLEN KÖSEOĞLU

- Kentsel Farkındalıktan Kamusal Donatıya: Bir Atölye Çalışması “Gör, Hisset, İz Bırak”
21 ..... **DENİZ UÇAR BAYCAN, SEMA TAŞTAN,
GÜL AĞAOĞLU ÇOBANLAR, EZGİ ÇAVUŞ**
- Samsun’da Kentsel Dönüşümün Güçlükleri ve Fırsatları
22 ..... **AYNUR AYDIN, CEVDET YILMAZ**
- Kamusal Mekânın Dönüşümü: İstanbul’da Kısa Dönem Kiralama Platformlarının Rolü
23 ..... **ELİF URAS, ŞULE TÜDEŞ**
- Turizm, Temsil ve Zihinsel Yorgunluk: Muğla’da Kamusal Alanın Dijitalleşen
Deneyimi
24 ..... **NESLİŞAH KİRAZ**
- Afet Dirençliliği ve Dijitalleşme Bağlamında Kamusal Mekânın Yeniden
Tanımlanması: İstanbul Örneği
25 ..... **DENİZ BAYRAM**

Kamu Arazilerinin Üretim Mekânından Tüketim Mekânına Dönüşümü Tersane İstanbul Örneği

Kahraman ERDEMİR¹ Ezgi ÖZTÜRK²

18. yüzyılda başlayan Sanayi Devrimi, üretim faaliyetlerini kent merkezlerine taşıyarak kentleri sanayi ve ekonomik üretimin odağı haline getirmiştir. Ancak günümüz kentlerinde bu mekânlar, neoliberal politikalar ve küreselleşme dinamikleri ile zamanla değişen toplumsal ihtiyaçlar, mekânın ve mekân politikalarının yeniden şekillenmesine ve kamu mülkiyetindeki arazilerin özelleşmesine yol açmıştır. Bu durum kentlerdeki üretim işlevlerini, tüketim odaklı işlevlere dönüştürmüş ve mekân, sermaye birikiminin odağı haline gelmiştir.

Kamu arazilerinin yönetimi, mülkiyet yapısı ve kullanım biçimleri, sermaye odaklı üretim pratikleri ile yeniden işlevlendirilmiştir. Bu mekanlar, toplumun tüm kesimlerine hitap eden fiziksel alanlara karşılık gelirken öte yandan bireylerin karşılaştığı, kendini ifade ettiği ve katılımın gerçekleştiği toplumsal alanlardır. Bu süreçteki politikalar mekânsal adalet, erişilebilirlik ve katılım ilkelerini tehdit etmektedir. Özellikle liman ve kıyı alanları gibi rant potansiyeline sahip bölgeler, endüstriyel üretim işlevlerini yitirerek konut, turizm, kültür ve ticaret odaklı yatırımlarla yeniden işlevlendirilmektedir. Bu dönüşüm, kentteki kamusal alanların özelleşmesi, kullanıcı profillerinin homojenleşmesi ve toplumsal katılım olanaklarının daralması gibi çok katmanlı sonuçlar doğurmaktadır.

Bu çalışma, söz konusu dönüşüm dinamiklerini İstanbul'daki Tersane İstanbul Projesi üzerinden ele almakta ve liman alanlarının yeniden işlevlendirilmesi sürecinde kamu arazilerinin nasıl yeniden işlevlendirildiğini tartışmaktadır. Tarihsel olarak üretim işleviyle kente ekonomik ve kültürel değer kazandıran Haliç Tersanelerinin, turizm, ticaret ve konut gibi yüksek getirili işlevlerle yeniden yapılandırıldığı, kentsel mekânın sermaye birikimi ve tüketim odaklı stratejiler doğrultusunda dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu dönüşüm, yalnızca fiziksel mekânı değil; yerel halkın katılım olanaklarını, kolektif hafızayı, kültürel mirasın korunmasını ve kamusal alanın geleceğini de doğrudan etkilemektedir.

Çalışma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde bir vakanın analiz edilmesi üzerine yapılandırılmıştır. Bulgular, Tersane İstanbul Projesi'nin neoliberal politikalarla biçimlenen bir soylulaştırma ve turistleştirme süreci yaratabileceği, bu sürecin kamusal mekânın kapsayıcılığını, kamusal faydayı ve kent hakkı ilkesini zayıflatabileceği üzerine eleştirel yaklaşımları ortaya koymaktadır. Sonuç olarak çalışma, liman dönüşümleri çerçevesinde kamusal arazilerin nasıl sermaye odaklı yeniden tanımlandığını, bu dönüşümün mekânsal adalet, yönetim ve toplumsal katılım ilkeleriyle olan ilişkisini irdelemekte; dönüşen kamu arazilerinin / kamusal alanın çevresine etkisi üzerine bir yaklaşım sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Endüstriyel Miras, Yeniden İşlevlendirme, Liman Alanları, Kamu Arazilerinin Dönüşümü, Soylulaştırma.

¹ Sorumlu Yazar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, kahramanerdemir5@gmail.com

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, ezgiozturkk@gmail.com

Plan Revizyonları ve Parsel Bazlı Plan Değişikliklerinin Kamusallığın Sarkacındaki Kıyı Mekânlarına Etkisi: Ordu Kirazlımanı Örneği

Türkan ÖZGÜR¹, Özkan ÖZGÜR²

Kıyı alanları ekolojik, ekonomik ve sosyal faaliyetleri için kullanılan özel kamusal mekanlardır. Ancak kamusal niteliği bulunan kıyı alanlarının kullanımının bilhassa gelişme yolundaki ülkelerde ekonomik faaliyetler için öncelenmesi, kamusal değerinin göz ardı edilmesi ve kıyıların toplumun kullanımına açık olmaması 'özelleşmesi' tehdidi ile karşı karşıya kalmasıyla sonuçlanmıştır. Bu tehdit 1980'li yıllarda Türkiye'de etkisi hissettirmeye başlayan neoliberal politikalarla; kentsel toprak rejimlerinin finansallaşması, girişimci belediyecilik ve mülk temelli değer yaratma düşüncesinin hakimiyeti ile kıyı alanlarında zirveye ulaşmıştır.

Oysaki Türkiye'nin kapsamlı ilk imar yasası 1956 yılında yürürlüğe giren 6785 sayılı 'İmar Kanunu' ile kıyı alanları da dâhil olmak üzere tüm yerleşim alanlarının gelişimi imar planları aracılığıyla düzenlenmeye başlanmış, bu tarihten itibaren kıyının mekansal kararlarının belirlenmesinde planlama araçsallaştırılmış; böylelikle kıyı alanlarının 'kamusalılığı' gerek planlamanın 'Planlar kamu yararı amacıyla yapılır' temel ilkesi gerekse kıyı mevzuatının 'Kıyidan yararlanmada kamu yararı gözetilir' ilkesiyle yasal olarak bağlayıcı hale getirilmiştir. Tüm bu düzenlemelere rağmen günümüzde imar planlarının kamusal yarar ilkesiyle tanımlanan normatif rolü ile plan revizyon ve değişikliklerinin piyasa taleplerine yanıt veren araçsallaşmış kullanım biçimleri arasındaki gerilim devam etmekte; kıyı planlama pratikleriyle deneyimlenen; plan revizyonları ve değişiklikleri müdahaleleriyle kıyı mekanlarının özgün coğrafik yapıları ile kent makroformu açısından önemli olması ve kamusalılığının sağlanması gerekliliği karşısında; ekonomik kullanım kararlarının baskınlığı planlamanın esasını oluşturmaktadır. Bu problematik durumunun özü gibi çözümünde de en güçlü aracın imar planları olduğu öngörüsüyle; araştırmada, kent bütününe yönelik plan revizyonları ve parsel bazlı plan değişikliklerin kıyı mekanlarında yarattığı dönüşümleri kamusalılık parametresi üzerinden analiz etmek ve planlama pratiklerinin kıyı alanlarının kamusal niteliği üzerindeki etkilerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Araştırma, mevzuat ve plan dokümanlarının içerik analizi, örnek olay incelemesine dayanan metodolojik bir kurguyla yürütülmüştür. Ordu Kirazlımanı Mahallesi kıyı alanı, önbilgi ile yönelmiş seçimler arasında uç örnek stratejisiyle seçilmiştir. Alanın seçilmesindeki kıstas; başlangıçta turizm kullanımı için planlanan kıyı parçasının önce revizyon planı ile konut gelişimine açılması, ardından parsel bazlı plan değişikliği ile kamusal bir alana dönüştürülerek kıyı mekânının statüsünün iki kez radikal biçimde değiştirilmesidir.

Çalışma, mevzuat, plan dokümanlarının içerik analizi, hava fotoğrafları, hâlihazır haritalar ve arşiv belgelerinin karşılaştırmalı mekânsal okumalarına dayanmaktadır. Çalışma kapsamında plan kararları, mülkiyet yapısı, erişilebilirlik, kıyı kullanım türleri ve mekânsal süreklilik ölçütleri üzerinden incelenmekte; kamusalılığın zayıflaması veya yeniden tesis edilmesini açıklayan göstergeler oluşturulmaktadır. Bulgular kıyı planlama süreçlerinde plan revizyonu ve parsel ölçeğinin belirleyici olduğunu, planlamanın kamusal yarar ilkesinin mekansallığı sağlamada doğrudan kullanılabileceğini göstermektedir. Araştırma, kıyı planlama politikalarının tarihsel gelişimini, planlama araçlarının dönüşümünü ve kıyı mekânlarının kamusalılığını yeniden tanımlayan güncel dinamikleri ortaya koyarak hem kuramsal tartışmaya hem de uygulamaya katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Mekan, Kıyı Alanları, Planlama Pratikleri, Ordu.

¹ Sorumlu Yazar, Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, turkancaglikose@gmail.com

² Şehir Plancısı, Ordu Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü (Şube Müdürü), zknozgur@gmail.com

Rami Kütüphanesi'nde Kamusal Mekânın İnşası: Koruma, Dönüşüm ve Erişilebilirlik Üzerine Bir İnceleme

Gül Helin ALINAK¹ Cansu ÖZELMACI²

Askeri yapılar, savunma ve denetim amacıyla stratejik ve lojistik ihtiyaçlara göre döneminin yüksek teknolojisi kullanılarak inşa edilen, genellikle kamuya kapalı ve kontrollü erişim gerektiren özel mekanlardır. Askeri bir yapı türü olarak kışlalar; dönemin mimarisi ile beraber siyasi, idari ve toplumsal yapısını temsil eden mimari varlıklar olarak kültürel miras kategorisinde yer edinmiştir. İstanbul bağlamında Rami ve Davutpaşa Kışlası gibi çok sayıda örneği bulunmakla birlikte çoğunun eğitim ve kültür odaklı dönüşümler ile farklı kamusal derecelerde kullanılmaya devam edildiği bilinmektedir. Bu bağlamda erken inşa tarihi ile öne çıkan Rami Kışlası, 18. yüzyılda askeri bir üs olarak inşa edilmiş; 19. yüzyılda ise yenilerek kapasitesi genişletilmiş çok programlı askeri bir yapı örneği olarak dikkat çeker. 2014'e kadar âtil bırakılan yapının restorasyonu, 2023'te belediye tarafından tamamlanmış, böylece kışla "yaşayan kütüphane" temasıyla kamu yararı gözetilerek bir eğitim, kültür ve sosyal yaşam merkezine dönüştürülmüştür. Rami, bir koruma pratiği olmanın yanı sıra sürdürülebilir, modern ve kapsayıcı tasarım yaklaşımları, zengin mekânsal programı ve peyzajı ile kültürel mirastan kamusal alan üretme pratiğinin başarıya ulaşmış bir örneği olarak incelenmeye değer görülmüştür.

Kamusalık, "erişim ve bağlantı", "konfor ve biçim", "kullanım ve eylemler" ile "sosyalleşebilirlik" gibi temel ilkelere dayanan bir kavram olup, çalışmada erişilebilirlik perspektifine odaklanılmıştır. Erişilebilirlik bir mekânın kamusal kimlik kazanma olasılığını arttıran bir faktör iken; korumacı ve kapsayıcı tavırlar bu olasılığın mekân ve toplum üzerindeki etkisini somutlaştırır. Çalışma kapsamında tarihi Rami Kışlası'nın koruma bağlamında kütüphane ve rekreasyon işlevi ile kamusal kimlik kazanma süreci, "erişilebilirlik" ve bununla ilişkili olan "kapsayıcılık" ile "kullanıcı dostu" tasarım ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Literatürün taranmasıyla erişilebilirliğe dair bir kuramsal çerçeve oluşturularak saha gözlemlerinde kullanılmak üzere bir analiz formu geliştirilmiştir. Formda; Rami'ye yapılan müdahalelerin koruma ilkeleri ile uyumu gözetilerek "erişilebilirlik" fiziksel, görsel, işitsel ve dokunsal araçlar ile desteklenen bir bilgi sunma aracı; "kapsayıcılık", güzergahların sürekliliği ve mekâna farklı sosyal grupların erişim olasılıkları; "kullanıcı dostu" ilkeleri ise mekandaki yönlendirme elemanları ile donatıların kullanım etkinliğini somutlaştıran parametreler olarak yer almaktadır. Çalışmada yerinde gözleme bağlı görsel arşiv verileri, eskiz çalışmaları ve mekânsal iz sürme yöntemleri temel veri kaynakları olarak kullanılarak kuramsal çerçeve ile fiziksel gerçeklik karşılaştırmalı olarak incelenmiş; dönüşüm sürecinde koruma, erişilebilirlik ve kamusalık arasında bir denge gözetildiği bulgusuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rami Kışlası, Koruma, Erişilebilirlik, Kamusalık.

¹ Sorumlu Yazar, Öğr. Gör., Kafkas Üniversitesi, helinalinak@gmail.com

² Araş. Gör., Bursa Teknik Üniversitesi, ozlmcansu@gmail.com

Konya’da Kamusal Alanların Evrensel Erişilebilirliği: Kapsayıcı Politikalar ile Kentsel Gerçeklikler Arasında

Benjamin Aganze MARHEGANE¹ Ümmügülsüm DAĞLIOĞLU²

Bu çalışma, Konya kentindeki açık kamusal alanların erişilebilirliğini kentsel gerçeklikler bağlamında, Alaaddin Tepesi Parkı örneği üzerinden incelemektedir. Çalışmanın amacı, belediyenin kapsayıcılık politikalarının kamusal alan kullanıcılarının günlük deneyimlerinde, özellikle çocuklar, yaşlılar ve engelli bireyler gibi dezavantajlı gruplar açısından nasıl uygulandığını, uyum sağladığını ya da hangi noktalarda zorluklarla karşılaştığını ortaya koymaktır. Araştırmada, Alaaddin Tepesi Parkı’nda gerçekleştirilen doğrudan gözlemler, belediye politikalarına ilişkin doküman analizi ve belediye yetkilileriyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelere dayalı nitel bir yöntem benimsenmiştir. Evrensel Tasarım kuramı çerçevesinde, söz konusu kamusal alanın tasarım ve düzenleme süreçlerinde uygulanan kapsayıcı yaklaşımlar değerlendirilmiştir. Çalışma, erişim türlerini, kullanım biçimlerini ve dezavantajlı gruplar açısından erişilebilirlik düzeyini analiz etmektedir. Araştırma bulguları, ilan edilen kapsayıcılık politikaları ile sahadaki uygulamalar arasındaki olası farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sunulan öneriler, mevcut ve gelecekteki politikaların dezavantajlı grupların özel ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verecek şekilde uyarlanmasını, böylece erişilebilirliğin artırılmasını ve kentsel yaşama katılımın güçlendirilmesini hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Açık Kamusal Alanlar, Dezavantajlı Gruplar, Erişilebilirlik, Evrensel Tasarım, Sosyal Kapsayıcılık.

¹ Sorumlu Yazar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, benaganze@outlook.com

² Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, uter@erbakan.edu.tr

Kentsel Rekreatyon Alanlarına Erişilebilirlikte Kamusal Denge: Atakum Örneği

Cem AYIK¹

Kentsel rekreatyon alanları, toplumsal refahın, ekolojik dengenin ve mekânsal bütünlüğün sağlanmasında kentsel dokunun temel bileşenlerindedir (Gehl, 2010; Carmona et al., 2012). Kentsel morfolojik bir bakış açısından değerlendirildiğinde, bu alanlar yapılaşmış çevre ile açık alan arasındaki ilişkinin fiziksel ve işlevsel yapısını tanımlayan unsurlar olarak görülür (Conzen, 1960; Kropf, 2017). Bu alanların dağılımı ve erişilebilirliği, kentlerin sosyo-mekânsal mantığını ve kentsel formun içinde barındırdığı adalet düzeyini ortaya koyar (Harvey, 1973; Soja, 2010). Rekreatyon alanlarına erişimdeki eşitsizlikler, çoğu zaman mekânsal ayrışmanın ve toplumsal hiyerarşilerin yansımasıdır (Mitchell, 2003). Bu nedenle erişilebilirlik yalnızca teknik ya da altyapısal bir konu değil, aynı zamanda kamusal adaletin ve kentsel imkânlara eşit katılım hakkının bir göstergesidir (Lefebvre, 1996; Fainstein, 2010). Blok desenleri, sokak ağları ve açık alan sistemleri üzerinden yapılan morfolojik analizler, kentsel formun kapsayıcı erişimi nasıl kolaylaştırdığı ya da engellediğini değerlendirmek için değerli bir çerçeve sunar (Marshall, 2005; Oliveira, 2016). Bu bakış açısının kentsel tasarım ve planlama süreçlerine entegre edilmesi, rekreatyon alanlarının adil kullanımını sınırlayan yapısal engellerin belirlenmesine olanak tanır (Carmona, 2021). İyi bağlantılanmış ve mekânsal olarak dengeli bir açık alan ağı, kentsel bütünlüşmeyi güçlendirir ve kentsel olanakların adil bir biçimde dağılımını destekler (Gehl, 2010). Kentsel morfoloji temelli bir yaklaşım, kentlerin fiziksel kurgusunun etik sonuçları olduğunu vurgular: Rekreatyon alanlarına adil erişim hem toplumsal adaletin bir yansıması hem de adil bir kentsel formun önkoşuludur (Harvey, 1973; Soja, 2010). Bu çalışmada, hızla kentleşen eski bir rekreatyon bölgesi olan Atakum (Samsun) ilçesinin kent formunu oluşturan arazi kullanımı üzerinden işlev dağılımı, rekreatyon alanları özelinde ele alınarak incelenmektedir. Atakum'da hızlı kentleşmenin getirmiş olduğu yoğun yapılaşma yanında, düşük donatılı ve yetersiz rekreatif alanlara erişimin kısıtlı olduğu ve bu alanların sosyal adalet açısından dengesizlik barındırdığı öngörülmektedir. Çalışmada, kent morfolojisini ortaya koyan mekânsal analizler küresel kabul gören yürünebilirlik parametreleri (Frank et al., 2005; Ewing & Cervero, 2010) bağlamında yer seçim kuramlarına göre incelenirken, rekreatif amaçlı mekânsal yeterlikler planlama normları çerçevesinde ele alınmaktadır. Atakum'da rekreatyon alanlarının dağılımları, erişilebilirlikleri, büyüklükleri ve donatı kalitesi kentsel morfolojide örüntü analizi yardımıyla bu çalışmada değerlendirilmektedir. Ayrıca erişilebilirlik özelinde olumlu ve olumsuz bölgesel faktörlerin varlığı araştırılmaktadır. Çalışmada, Atakum'da rekreatyonel alan dağılımında düzensizlikler ve eşitsizliklerin olduğu saptanmıştır. Yapı yoğunluğundaki dengesizliğin rekreatyon alanlarını da etkilediği; yeterli ve yürünebilir erişime sahip rekreatif alanların kıyı bölgesi haricinde bulunmasının zor olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma, Atakum özelinde rekreatyon alanlarının yeniden ele alınarak adaletli bir dağılımla planlanması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Rekreatyon Alanları, Kent Morfolojisi, Erişilebilirlik, Sosyal Adalet, Hızlı Kentleşme.

- Carmona, M. (2021). The place-shaping continuum: A theory of urban design process. *Journal of Urban Design*, 26(1), 1–21.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2012). *Public places urban spaces: The dimensions of urban design* (2nd ed.). Routledge.
- Conzen, M. R. G. (1960). *Alnwick, Northumberland: A study in town-plan analysis*. Institute of British Geographers.
- Ewing, R., & Cervero, R. (2010). Travel and the built environment. *Journal of the American Planning Association*, 76(3), 265–294.
- Fainstein, S. S. (2010). *The just city*. Cornell University Press.
- Frank, L. D., Sallis, J. F., Conway, T. L., Chapman, J. E., Saelens, B. E., & Bachman, W. (2005). Many pathways from land use to health. *Journal of the American Planning Association*, 71(1), 75–87. <https://doi.org/10.1080/01944360508976642>
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Island Press.
- Harvey, D. (1973). *Social justice and the city*. Edward Arnold.
- Kropf, K. (2017). *The handbook of urban morphology*. Wiley-Blackwell.
- Lefebvre, H. (1996). *Writings on cities*. Blackwell.
- Marshall, S. (2005). *Streets and patterns*. Routledge.
- Mitchell, D. (2003). *The right to the city: Social justice and the fight for public space*. Guilford Press.
- Oliveira, V. (2016). *Urban morphology: An introduction to the study of the physical form of cities*. Springer.
- Soja, E. W. (2010). *Seeking spatial justice*. University of Minnesota Press.

¹Dr. Öğretim Görevlisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, cemayik@gmail.com

Dışlayıcı Mimari: Kamusal Mekânın Demokratik İdealleri Üzerine Eleştirel Bir İnceleme

İrem CAN İÇCİ¹

Dışlayıcı mimari veya bir diğer adıyla "düşmanca mimari", kamusal mekânlarda belirli davranışları ve bu davranışları sergileyen kullanıcı gruplarını örtük ve kasıtlı bir şekilde caydırmak amacıyla tasarlanmış müdahaleci tasarım stratejilerini ifade eder. Bu çalışma, literatür taraması ve içerik analizi yöntemiyle, söz konusu mimari pratiklerin, kamusal mekânın temelini oluşturan kapsayıcılık, erişilebilirlik ve özgürleştirici karşılaşmalar gibi demokratik idealleri üzerindeki aşındırıcı ve dönüştürücü etkisini eleştirel bir bakışla analiz etmeyi amaçlar. Çalışmada, ilk olarak bu ayrımcı ve dışlayıcı pratiklerin örnekleri ele alınarak uygulamanın genel yapısı ortaya koyulur. Ardından, söz konusu pratiklerin gerekçelendirilmesi ve hedef aldığı gruplar üzerinden kamusal mekân üzerindeki etkileri tartışılır. Bu çerçevede ulaşılan ana bulgular, dışlayıcı mimarinin, oturma, uzanma, toplanma veya mekânda uzun süre kalma eylemlerini fiziksel ve psikolojik olarak imkânsız kılan tasarım stratejileri aracılığıyla işlediğini ortaya koyar. Bu stratejilerin somut örnekleri arasında; banklara monte edilen orta korkuluklar, eğimli yüzeyler, sivri metal/beton çıkıntılar, kaykaycıları engelleyen durdurucular, rahatsız edici derecede parlak aydınlatmalar, yüksek frekanslı sesler ve belirli kokular gibi fiziksel ve duyuşal müdahaleler yer alır. İlgili tasarım kararları, "vandalizmi önleme", "kamu güvenliğini sağlama" ve "kentsel düzeni koruma" söylemleriyle meşrulaştırılsa da literatürdeki hâkim kanı, bu uygulamaların özellikle evsiz bireyler, gençler, yaşlılar ve diğer marjinal topluluklar gibi kent hayatında zaten kırılğan bir konuma sahip grupları hedef aldığını işaret eder. Buradan hareketle çalışma, söz konusu güvenlik söyleminin ardında, aslında kamusal mekânı etkin bir sosyal kontrol ve davranış yönlendirme aracına dönüştürme amacının yattığını iddia eder. Sonuç olarak, bu çalışma, dışlayıcı mimari pratiklerin nihai sonuçlarını üç ana başlıkta tartışır: İlk olarak, bu pratikler kamusal mekânları herkes için daha az konforlu, erişilemez ve temelde "düşmanca" hale getirerek kamusal mekâna erişim hakkını ihlal eder. İkinci olarak, kamusal mekânı, farklı sosyal sınıfların bir arada bulunabildiği ve demokratik katılımın gerçekleştiği bir zemin olmaktan uzaklaştırarak, onun demokratik işlevini baltalar. Nihayetinde, bu uygulamalar toplumsal eşitsizlikleri mekânsal olarak pekiştirir ve bu eşitsizlikleri çözmek yerine, görünür olmaktan çıkararak meşrulaştırır.

Anahtar Kelimeler: Dışlayıcı Mimari, Kamusal Mekân, Mekânsal Adalet, Mekânsal Kontrol, Toplumsal Eşitsizlik.

¹Dr. Araş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, irem.can@omu.edu.tr

Planlamada Yerelleştirme Yöntemi Arayışları: “Bizim Mahalle Sizininkine Benzemez...”

Kevser YILDIZ¹ Server Funda KERESTECİOĞLU²

Alt ölçekli planlara temel oluşturarak uygulama ölçeğinde yaşanan sorunları gidermek amacıyla 2015'te tamamlanıp 2016'da Eskişehir Büyükşehir Belediye Meclisi'nce onaylanan Eskişehir Metropolitan Alanı Merkez Bölgesi 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı (NİP25.000), 2024'te yürürlükten kaldırılmıştır. Fakat 2022'de tamamlanan ve yürürlükte olan 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı (NİP5000) kararları, NİP25.000'in esasında verilmiştir. NİP25.000 hukuki olarak yürürlükte olmasa da kente dair verilen ve verilecek kararları etkilemeye devam ettiğinden içerdiği “Stratejik Eksenler ve Hedefler Bağlamında Belirlenen Projelerin Mekânsallaştırılması” çalışmasının, kentin mevcut durumunun tespitinde ve kente olası müdahale yöntemleri için stratejiler önerilmesinde faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu düşüncelerle araştırmada, NİP25.000'teki söz konusu projelerin mekânsallaştırılmasına odaklanılmaktadır. Kenti anlama uğraşısıyla yapılabilen ilk tespit; önerilen projelerin, yoğunluklu olarak “Stratejik Eksen 2 (SE2)” koduyla ifade edilen “Yaşam kalitesi yükseltilecek, dengeli mekânsal ve ekonomik gelişme sağlanacaktır.” üst başlıklı hedefe ait olduğudur. SE2'nin alt başlıklarına odaklanıldığında çoğunlukla 6 numaralı hedef olan “Planlama alanının mekânsal gelişiminde, kentsel arazi kullanım ve yoğunluk ilişkisi dengelenecek, kentsel mekân ve fiziksel çevre kalitesi arttırılacaktır.” ile karşılaşılmaktadır. SE2'nin 6 numaralı hedefi, yoğunluklu olarak “mevcut konut alanları” nda mekânsallaştırılmıştır. Mevcut konut alanlarına odaklanıldığında hedefe yönelik projelerin (2.6.1, 2.6.2, 2.6.3; 2.8.2) mekânsallaştırıldığı yerlerin (Orhangazi, Çamlıca, Aşağısöğütönü, Yeşiltepe, Sümer, Zafer, Çankaya, Vadişehir, Emek, 71 Evler; Yenidoğan, Gündoğdu, Şeker) farklı niteliklerde olmasına karşın söz konusu bu yerlere hep beraberce (;) aynı hedefli projelerin önerilmiş olması dikkat çekicidir. Örneğin kent merkezine uzak, sosyodemografik yelpazesi geniş Çamlıca Mahallesi ile kent merkezine yakın, Porsuk Çayı'nı içeren, görece sosyodemografik yelpazesi dar Sümer Mahallesi için aynı hedefli projeler önerilmiştir (Proje 2.6.1. Kentsel alanda yoğunlukların dengeli dağılımının sağlanması, Proje 2.6.2. Merkeze yakın sosyal açıdan sorunlu mahallelerin sağlıklılaştırılması, Proje 2.6.3. Çocuk, genç, yaşlı, engelli dostu kentsel mekân düzenlemelerinin yapılması). Fakat bu iki mahalle farklı niteliktedir. Bu noktada uygulama planlarına geçiş göz önüne getirildiğinde farklı nitelikteki “mevcut konut alanları” için önerilen aynı hedefli projelerin uygulanması sırasında yere özgü düzenleme yapma diğer bir deyişle yerelleştirme zorunluluğunun açığa çıktığı görülecektir. Açığa çıkan bu yerelleştirme ihtiyacının karşılanması projelerin hedefi olan yaşam kalitesinin yükseltilmesinin gündelik yaşamda karşılığını bulabilmesi için elzemdir.

Araştırmanın amacı, NİP25.000'de ortaya çıkarılarak NİP5000'de esas alınmış stratejik eksenler ve hedefler bağlamında belirlenen projelerin mekânsallaştırılmasının, yaşam kalitesi açısından, 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarına geçişinde ihtiyaç duyulacak yerelleştirme için yöntem önermektir. Böylelikle nazım imar planlarındaki mekânsallaştırmaların, uygulama imar planlarında nasıl yerelleştirilebileceğine dair yaklaşımlara katkı da sunulacaktır. Sonuç olarak 1/1000 uygulama imar planlarının, yaşam kalitesi açısından yere duyarlı hale getirilebilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eskişehir, Mekânsal Stratejiler, Yaşam Kalitesi, Mahalle, Yerelleştirme.

¹Sorumlu Yazar, Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, kevser@virtualogie.com

²Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, ozturk@yildiz.edu.tr

Kamusal Alanın Görünmeyen Duvarları: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bir Analiz

Burcu DEMİR¹

Kamusal mekân, yalnızca bireylerin bir araya geldiği fiziksel bir ortamdan ibaret değil; aynı zamanda toplumsal etkileşimlerin, kimlik oluşumlarının ve iktidar ilişkilerinin sürekli olarak yeniden üretildiği dinamik bir siyasal zemindir. Mekânın hangi biçimlerde tanımlandığı, kimler tarafından kullanılabilirdiği ve kime ne ölçüde erişim sağlandığı, toplumsal güç ilişkilerinin en görünür hâle geldiği alanlardan birini oluşturur. Toplumsal cinsiyet rolleri bu süreçte belirleyici bir rol oynamaktadır. Çünkü kadınlar ve farklı toplumsal gruplar kamusal alanlarda çoğu zaman hem fiziksel düzenlemeler hem de politik ve kültürel söylemler aracılığıyla dolaylı biçimlerde dışlanmaktadır.

Bu çalışma, kamusal mekânın toplumsal cinsiyet bağlamında nasıl inşa edildiğini, dönüştürüldüğünü ve siyasallaştığını incelemektedir. Mekânın yalnızca fiziksel bir varlık değil, aynı zamanda iktidar ilişkilerinin yeniden üretildiği bir toplumsal alan olduğu varsayımından hareketle, kamusal alanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden nasıl düzenlendiği ve bu düzenin hangi politik sonuçları doğurduğu analiz edilmektedir. Bu bağlamda çalışma, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplini içinde mekânın “görünmeyen sınırlarını” görünür kılmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel amacı, mekânın toplumsal cinsiyetlerle karşılıklı etkileşim içinde nasıl şekillendiğini ve bu sürecin kadınların kamusal yaşama katılımını nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye’de kamusal alanın son on yıldaki dönüşümü; parklar, meydanlar ve üniversite kampüsleri gibi gündelik yaşam mekânları üzerinden incelenmektedir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, belediyelerin kent estetiği politikaları, kamusal mekân kullanımıyla ilgili yasal düzenlemeler ve medya söylemleri, toplumsal cinsiyetin mekânsal görünürlüğü açısından analiz edilmiştir. Bulgular, mekânın “tarafsız” bir alan olmadığını ortaya koymaktadır. Örneğin, bazı belediyelerin “kadınlara özel parklar” ya da “aile plajları” uygulamaları, koruma söylemi altında kamusal alanı cinsiyetleştiren mekânsal politika üretmektedir. Bu da kamusal alanın eşitlikçi değil, normatif cinsiyet rolleriyle düzenlenmiş bir yapıya sahip olduğunu gösterir.

Sonuç olarak, kamusal mekânın toplumsal cinsiyet temelli kurgusu, yalnızca gündelik yaşam pratiklerini değil, aynı zamanda demokratik katılımın sınırlarını belirleyen bir siyasal iktidar aracına dönüşmektedir. Mekânın nasıl tasarlandığı, kimler için “güvenli” veya “uygun” sayıldığı, kimin görünür ya da görünmez kılındığı gibi unsurlar, bireylerin kamusal yaşama erişimini doğrudan etkilemektedir. Kadınların ve farklı toplumsal grupların mekânın üretimi ve kullanımı üzerindeki sınırlı söz hakkı, demokratik katılımın niteliğini zayıflatmakta; kamusal alanın eşitlikçi işlevini ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla mekânın toplumsal cinsiyet perspektifiyle yeniden düşünülmesi, daha adil, kapsayıcı ve demokratik bir siyasal düzenin inşası açısından önemlidir. Bu yaklaşım yerel düzeyde kentsel politika üretiminde eşitlikçi planlama anlayışını, uluslararası düzeyde ise, insan hakları ve toplumsal adalet söylemlerini güçlendirecek bir kuramsal zemin sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Mekan, Toplumsal Cinsiyet Roller, Eşitsizlik.

¹Dr., Bağımsız Araştırmacı, burcudemir007@gmail.com

Görünmez Sınırlar: İlkadım'daki Parklarda Kadınların Güvenlik Deneyimi Üzerine Eleştirel Bir İnceleme

Ceren NERGİZ¹

Kamusal mekânlar, kentsel yaşamın sosyo-mekânsal örgütlenmesinde karşılaşma, etkileşim ve temsil pratiklerini sağlayan temel alanlardır. Bu mekânların en erişilebilir biçimlerinden biri olan parklar, rekreasyonel işlevlerinin ötesine geçerek gündelik yaşamın üretildiği ve aidiyet ilişkilerinin kurulduğu açık mekanlar olarak öne çıkmaktadır (Jacobs, 1961; Madanipour, 1996). Ancak bu alanların kapsayıcılığı, toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında sorgulanmaya ihtiyaç duyar; güvenlik algısı, sosyal normlar ve mekânsal pratikler, kadınların kamusal mekânlarla kurduğu deneyimi farklılaştırmakta ve fiziksel olarak erişilebilir görünen mekânların kullanımını sınırlamaktadır (Valentine, 1989; Pain, 2001). Feminist coğrafya ve toplumsal mekân kuramları, kentsel açık alanların nötr olmadığını; gündelik denetim biçimleri, davranış normları ve kültürel kodlar yoluyla iktidar ilişkileri tarafından biçimlendiğini ileri sürmektedir. Bu perspektif, kadınların belirli alanlarda geri çekilme, temkinli hareket etme veya kaçınma eğilimlerini açıklayan analitik bir çerçeve sunmaktadır (Massey, 1994; Day, 2001; Kern, 2020).

Kentsel açık alanların kullanım biçimleri, yalnızca planlama ve tasarım kararlarıyla değil; güvenlik algısı, aidiyet duygusu ve gündelik kullanım yoğunluğu gibi deneyimsel dinamikler aracılığıyla şekillenmektedir (Low, 2000; Madanipour, 2003; Mehta, 2014). Bu doğrultuda çalışma, Samsun'un İlkadım ilçesindeki Anıt Parkı, Gençlik Parkı ve Uğur Mumcu Parkı örnekleri üzerinden parkların kadın kullanıcılar açısından ne ölçüde güvenli, erişilebilir ve kapsayıcı mekânlar sunduğunu toplumsal cinsiyet perspektifinden incelemektedir. Araştırma, farklı sosyo-mekânsal bağlamların kadınların park deneyimlerine etkisini karşılaştırmak amacıyla yapılmış; seçilen parklar sırasıyla kamusal görünürlük, yoğun geçiş kullanımı ve gündelik yerel pratikler üzerinden değişen mekânsal stratejileri analiz etmeye imkân tanımıştır. Bu kapsamda araştırma, güvenlik algısı ve mekânsal davranışları şekillendiren faktörleri değerlendirerek planlama süreçlerinin bu deneyimler üzerindeki etkilerini tartışmaya katkıda bulunmakta; planlama ve tasarım kararlarının kadınların park kullanımındaki toplumsal yansımalarını kamusal mekânın kapsayıcılığı bağlamında bütüncül biçimde ele almaktadır.

Araştırmada saha gözlemleriyle parkların fiziksel düzeni, aydınlatma koşulları, donatı yoğunluğu ve gözetim imkânları değerlendirilmiş; kadın kullanıcılarla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla gündüz/gece kullanım pratikleri, güvenlik stratejileri ve mekânsal aidiyet algıları analiz edilmiştir. Bulgular, parkların hukuki statüleri itibarıyla kamusal nitelik taşımasına rağmen, sembolik ve psikolojik bariyerler nedeniyle kadın kullanıcılar "koşullu kullanım" sunduğunu göstermektedir; parkların kullanılabilirliği zaman, kullanıcı yoğunluğu veya refakat durumuna bağlı olarak değişmekte ve güvenlik algısı mekânsal sürekliliği belirleyen temel bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, kentsel parkların yalnızca fiziksel iyileştirmelerle değil, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı planlama ve yönetim politikaları doğrultusunda ele alınmasının önemi ortaya çıkmakta; güvenliğin yalnızca denetim merkezli değil, aidiyet temelli bir kavram olarak yeniden tanımlanması, parkların kapsayıcı niteliğinin güçlendirilmesi açısından kritik bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Mekân, Park Kullanımı, Toplumsal Cinsiyet, Güvenlik, Samsun.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, cerennergiz00@gmail.com

Kıyı Alanlarında Kamusallığın Dönüşümü: Galataport Örneğinde Fiziksel Analiz

Feray Eke EKİNCİ¹ Büşra TİLKİ² Canan ACAR³ Gizem YAREN⁴ Ömer Faruk DEREGÖZÜ⁵

Günümüz dünyasında hızlı değişim ve dönüşüm süreçlerinin etkisiyle kentlerdeki kamusal alanlar çeşitli müdahalelerle iyileştirilmek, geliştirilmek ve yeniden üretilmek istenmektedir. Özellikle kıyı kullanımlı kamusal alanlar sağladığı turistik, ticari, rekreatif vb. faydalar sebebiyle bu tür müdahalelere en çok maruz kalan kentsel alanlardandır. Tarih boyunca kentlerde kıyı alanları, sanayi, ticaret, konut ve rekreasyon alan kullanımları gibi pek çok farklı kullanım türüne uygun olarak kentin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmiştir. Bu alanlarda gerçekleştirilen uygulamalar ve yeniden düzenlemelerde mekâna yeni fonksiyonlar kazandırılmak istenmesi de sıklıkla rastlanan bir durumdur. Ancak ticarileşme ve özelleştirme eğilimleri kamusal mekânın demokratik işlevini zayıflatarak “yarı kamusal” nitelikte yeni mekân tiplerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Özellikle kıyı mekânlarının yeniden düzenlenmesi, bu tartışmaların merkezinde yer almakta ve kruvaziyer turizmi projeleri bu dönüşümü hızlandıran başlıca uygulamalardan biri haline gelmektedir

Bu çalışma, İstanbul’un Karaköy bölgesinde yer alan Galataport projesini, kıyı alanlarının yeniden üretimine ilişkin güncel bir örnek olarak ele almaktadır. “Şehir Senin, Deniz Senin” söylemiyle kamusal yarar ve erişilebilirlik vurgusuyla 1,2 km’lik kıyı şeridinde başlatılan proje, kültürel ve ticari fonksiyonları bir araya getiren karma kullanımlı bir kruvaziyer liman uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak projenin bulunduğu alanın tarihi çevresi, sit statüsü ve kamusal erişim olanakları bağlamında tartışmalar tasarım sürecinden uygulama sonrasına kadar devam etmiştir. Süreçte “Paket Postanesi” ve “Karaköy Yolcu Salonu” yapılarının yıkılması, müze ve meydan düzenlemeleriyle birlikte bariyerlerin oluşturulması, kamusal alanın yeniden sorgulanmasına neden olmuştur. Çalışmanın amacı, Galataport projesinin kamusal alan üretme iddiasının günümüzde ne ölçüde devam ettiğini değerlendirmektir. Bu kapsamda alanın mevcut durumu kamusal, yarı kamusal ve özel alan ayrımı çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Veri toplama süreci mimar, şehir plancısı ve peyzaj mimarlarından oluşan profesyonel bir araştırma grubunun mekâna dair fiziksel değerlendirme ve tespitleri üzerinden yürütülmüştür. Görsel haritalama yöntemiyle bir araya getirilen veriler, algısal ve fiziksel faktörler açısından analiz edilmiştir. Algısal değerlendirmelerde kamusal alan ve güvenlik hissiyatı ele alınırken fiziksel değerlendirmelerde sınırlandırma türleri (bitkisel ve yapısal sınırlar), giriş-çıkışlar (dolaşım aksları, kıyıya erişim, çevre yol bağlantıları), kıyı kullanımının kamusal alanı (toplanma alanları, ikonik noktalar) ve çevre ile dokusal uyum (silüet, manzara) ele alınmıştır.

Elde edilen bulgular, projenin başlangıçta öne çıkardığı açık, erişilebilir ve kullanıcı çeşitliliğini destekleyen kamusal alan hedefiyle çeliştiğini ortaya koymaktadır. Kıyı boyunca güvenlik önlemleri ve sınırlandırıcı düzenlemeler kamusal alanın sürekliliği zayıflatmış ve alanın kullanımını belirli gruplarla sınırlı kalmıştır. Sonuç olarak kamusal alanların planlama süreçlerinde toplumsal katılım, erişilebilirlik ve mekânsal adalet ilkeleri temelinde yeniden ele alınması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Yarı Kamusal Alan, Kruvaziyer Liman, Galataport.

¹ Sorumlu Yazar, Araş. Gör., Gebze Teknik Üniversitesi, ferayeke@gtu.edu.tr

² Araş. Gör., Gebze Teknik Üniversitesi, busratilki@gtu.edu.tr

³ Bağımsız Araştırmacı, acarcan@itu.edu.tr

⁴ Bağımsız Araştırmacı, yaren22@itu.edu.tr

⁵ Bağımsız Araştırmacı, deregozu21@itu.edu.tr

Yarı Kamusal Alanlar Olarak Kampüs Açık Alanlarının Katılımcı Yaklaşım Temelli Analizi: ATÜ Örneği

Ecem KARA ¹

Kampüs içi yaşamın ana merkezleri olarak kampüs açık alanları, eğitim mekanlarını çevreleyerek eğitim süreçlerini bütünlleyen bir işleve sahiptir. Bu yönüyle kampüs açık alanlarının tasarımı, kullanıcıları arasındaki sosyal ilişkilerin sürdürüldüğü ana mekanlar olarak önem kazanmaktadır. Özellikle kampüs meydanları, sosyal bir araya gelişlerin ortak mekanları olarak ön çıkar. Bu mekanların ana kullanıcıları olarak öğrenciler ise mekanı deneyimlemek ve kamusal kullanım örüntülerini gerçekleştirmek konusunda öne çıkan kullanıcı grubudur. Öte yandan, öğrencilerin buldukları mekana dair farkındalık kazanması ve bilinçli bir eleştirel bakış açısı geliştirmesi de mekansal kullanım ve mekana karşı aidiyet duygusunun geliştirilmesi açısından önem taşır. Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı, öğrencilerin farklı bakış açıları ile mekanı analiz etmesini sağlayacak katılımcı bir yaklaşımla mekansal analiz yapmasını sağlamak ve mekansal geri bildirimler üretmektir. Bu amaçla çalışma kapsamında, ATÜ Mimarlık Yüksek Lisans Programı öğrencileri ile altı şapkalı düşünme yöntemi kullanılarak, katılımcı yaklaşımla öğrencilerin ATÜ kampüsündeki ana meydan alanına dair çok boyutlu düşünmesi sağlanmış, mekan hakkındaki düşüncelerinden birer rapor oluşturmaları istenmiştir. Bu raporlar tematik analiz yoluyla kategorize edilerek, kategorik veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Sonuçlar, (1) mekansal boyut ve oranlar (2) işlevsel çeşitlilik (3) doğal eleman varlığı gibi fiziksel bileşenlerin deneyimlerin biçimlenmesinde ön çıktığı belirlenmiştir.

Çalışma, üretilen mekansal geri bildirimler yoluyla gelecekte üretilecek mekanlarda mekansal niteliğin artırılmasına katkı sunmanın yanında, yenilikçi düşünme tekniklerinin katılımcı yaklaşım hedefiyle kullanılması açısından literatüre katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Kampüs Tasarımı, Meydan Tasarımı, Mimari Tasarım, Katılımcı Tasarım.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, ekara@atu.edu.tr

“Yaşanan” Mekândan “Tasarlanan” Rekreasyona: Erzurum Kalesi Çevresinde Kamusal Alanın İnşası

Kübra YAŞAR¹ Esmâ EROĞLU²

Kamusal mekânlar, kentsel belleği güçlendiren ve toplumsal aidiyeti pekiştiren önemli temsil mekanlarıdır. Kamusal mekânın tarihsel dokuyla kurduğu ilişkinin korunması hem fiziksel hem de simgesel sürdürülebilirlik açısından temel bir gereklilik olarak görülmektedir. Özellikle tarihsel merkezlerde konumlanan kamusal alanların, kimlik üretimi ve toplumsal hafıza süreçleriyle kurduğu ilişkiler kentleri temsil eder. Bu doğrultuda Erzurum Kalesi ve çevresi, kentin tarihsel katmanlarını barındırmanın yanı sıra, yakın dönemin kentsel dönüşümlerinin de odak noktası olmuştur. Bu çalışma, kale çevresindeki kamusal alanın 20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze uzanan süreçte geçirdiği radikal dönüşümü incelemeyi amaçlamaktadır. Osmanlı dönemi ve sonrasında kale çevresinde gelişen organik konut dokusu ile sivil yaşam pratikleri, kentsel belleğin önemli bir parçasını oluşturmuştur. 1960'lı yıllarda ordunun Kale'den çekilmesiyle birlikte bu dokuda belirgin bir mekânsal ve toplumsal dönüşüm yaşanmış, bu süreç 2010'lu yıllarda “Kültür Yolu Projesi” kapsamında yürütülen çalışmalarla yeni bir kentsel kimlik biçimlenmesine zemin hazırlamıştır. Proje sürecinde bu sivil yerleşim alanının “konut dokusundan arındırılarak” günümüzdeki “Kalepark” adlı rekreasyon alanına dönüştürülmesi, çalışmanın ana kırılma noktasını oluşturmaktadır. Araştırmanın materyallerini, özellikle 1960-2010 arası döneme ait arşiv belgeleri (hava fotoğrafları, belediye kayıtları, dönemin fotoğrafları vb.) ile mevcut Kalepark'ın güncel kullanımına (kent sakinleri, turistler) dair yapılan sistematik alan gözlemleri oluşturmaktadır. Toplanan veriler, nitel inceleme yöntemiyle yorumlanacaktır. Bu çalışma, bir kentsel miras alanının “yaşanan” bir kamusal alandan (barınma, gündelik hayat) “tasarlanmış” bir kamusal alana (turizm, rekreasyon) dönüşüm sürecini, bu süreçteki mekânsal kopuşları ve kentsel hafızanın nasıl yeniden şekillendirildiğini tartışmayı hedeflemektedir. Böylelikle, kale ve çevresinin sivil yerleşim ve kamusal mekân olarak bugünkü kullanım biçimleriyle taşıdığı kültürel anlamlar değerlendirilecektir. Kent yaşamında aidiyet ve toplumsallık duygusunun hafızası olan Erzurum Kalesi ve çevresi, kamusal kullanımla yeniden işlevlendirilmesiyle yeni bir odak noktası oluşturur. Bu odak noktasının sivil bir kullanımdan kontrollü bir kamusal alana dönüşümü, mekânın özgür etkileşim potansiyeli, toplumsal katılım ya da kültürel mirasın korunmasına yönelik diğer tartışmaları mümkün kılan değerlendirme biçimlerini gündeme getirir ve böylece kamusal alanın demokratik niteliğini yeniden düşünmeyi zorunlu kılar.

Anahtar Kelimeler: Kamu, Mekân, Kentsel Dönüşüm, Erzurum, Kültür Yolu Projesi, Kent Belleği

¹ Sorumlu Yazar, Araş. Gör., Erzurum Teknik Üniversitesi, kubra.yasar@erzurum.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, esma.eroglu@erzurum.edu.tr

Variş Noktasından Geçiş Noktasına: Ankara Garı Örneğinde Kamusalığın Dönüşümü

Rumeysa YILDIZ¹, Nihan Oya MEMLÜK ÇOBANOĞLU²

Kamusallık, kentsel yaşamın temel bileşenlerinden biri olarak, bireylerin bir araya geldiği, karşılaştığı ve kendini ifade edebildiği mekânsal deneyimlerin toplamını ifade eder. Ancak günümüz kentlerinde kamusal mekanlar, neoliberal politikaların, güvenlik rejimlerinin ve ticarileşmiş mekân üretimlerinin etkisiyle giderek daralan, denetlenen ve yeniden tanımlanan sözde-kamusal mekanlara dönüşmektedir. Bu dönüşüm, “kamusal” olanın yalnızca fiziksel erişim ya da mülkiyetle değil, aynı zamanda kapsayıcılık, temsiliyet ve katılım düzeyinde de sorgulanmasını gerektirmektedir.

Bu çalışma, Ankara Garı örneği üzerinden kamusal mekânın dönüşümünü tartışmayı amaçlamaktadır. 1892 yılında açılan gar yapısı, 1930’lu yıllarda modern ulaşım politikaları doğrultusunda yeniden inşa edilmiş, dönemin teknik, işlevsel ve kamusal gereksinimlerine yanıt veren bir yapı olarak tasarlanmıştır. Tarihsel süreçte pek çok mekânsal dönüşüm geçiren gar ve yakın çevresi, önemli toplumsal olaylara tanıklık etmiş, Cumhuriyet ideolojisinin mekânsal bir yansıması olarak varlığını sürdürerek kentin giriş kapısı niteliğini taşımıştır. Ancak özellikle 2000’li yıllardan itibaren ulaşım yatırımları, mekânsal politikalar ve toplumsal olaylarla birlikte, gar ve yakın çevresinde önemli tarihsel kırılmalar ve dönüşümler yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, özellikle 2008’de köprülülük kavşağın yapılması, 2015’te yaşanan bombalı saldırı, 2016’da YHT Garı’nın açılması ve 2018’de gar yerleşkesinin bir kısmının vakıf üniversitesine devredilmesi kırılma anları olarak değerlendirilmekte; bu anlar, yalnızca mekânsal bağlamda değil, kamusal alanın anlamına ve işlevine dair derin bir kırılmayı da işaret etmektedir.

Bu çerçevede, Ankara Garı son yirmi yılda geçirdiği dönüşümle birlikte, bir variş veya kalkış noktası olmaktan çıkarak; bir geçiş, bir durak, bekleme ve yönlendirilme alanına dönüşmüştür. Herkese açık bir kamusalılığı taşıyan bu mekân; yerini kontrollü, yönlendirilmiş ve ticarileşmiş bir sözde-kamusallık biçimine bırakmaktadır. Bu çalışma, Ankara Garı’nın değişen kamusallığını, mekânsal planlama belgelerini, görsel arşiv malzemelerini ve karar süreçlerini inceleyerek ortaya koymakta ve bu dönüşümün yapısal dinamiklerini analiz etmektedir. Sonuç olarak, Ankara Garı örneği, “kimin kenti, kimin mekânı?” sorusunu yeniden düşünmeye çağırmakta; kamusalığın yeniden üretimi üzerine eleştirel bir zemin sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusalılık, Sözde-Kamusal Mekân, Ankara Garı, Dönüşüm.

¹ Sorumlu Yazar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, rmysayldz95@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, oyamemluk@gazi.edu.tr

Nöro-dijital Kamusalılık: Rota Oluşturuldu

Ümran AYDIN¹

Kamusal mekan, maruz kaldığı her mikro ve makro ölçekteki senaryo eşliğinde dönüşür: dönemsel zihniyetin etkisiyle karşılaştığı tanıdık olmayan haller, formülasyonunun değişmesini zorunlu kılar ve bireyin kamusal mekandaki varoluş biçiminin yeniden tanımlanmasını gerektirir. Lefebvre (2014), mekanın üretiminde yalnızca fiziksel değil aynı zamanda toplumsal ve deneyimsel unsurlara da rol biçer; böylece her yeni bilişsel etkinlik, mekanı, mekana dokunmayı ve mekansal sezgiyi yeniden başlatır. Sennett (2016), kamusal mekanın özünü insanın ürettiği bir yer olarak tariflerken, gelişen çağdaş kentleri de salt hareketin mekanı olarak betimler (Sennett, 2008). Bu çalışma ise, buradan hareketle navigasyon temelli bilişim etkinliklerinin kamusal insanı ve deneyimini dönüştürerek bedensel ve topolojik farkındalığı askıya almasını problematize eder.

Günümüz kentlisi artık kenti bilmez; onu takip eder. Oysa bireyin mekansal algısı, kent imgeleri aracılığıyla kenti deneyimlemesini sağlar (Lynch, 2010). Yön bulmak veya aradığın yere gitmek mekanın duyuşal çağrılarıyla bütünleşen, mekanın yeniden üretilmesini ve bu sayede kente politik bir örgütlenme gücü kazandıran bir araçken, artık dijital bir izlek sistemine sıkışır. Bu bağlamda navigasyon, bireyin allosentrik mekansal algısını zedelemekle kalmaz, kent içinde yürüyerek öğrenme pratiğini egosantrik bir hale indirger. Kamusal mekanı yeniden üretmeye ve potansiyellerini açığa çıkartmaya yönelik stratejiler ve geliştirilen pratikler kendisine aracılık eden bedeni artık yerinde bulamaz (De Certeau, 1984). Bu bedensel kopukluk hali, mekanın çok-duyulu bir yaklaşımla deneyimlenmesinin potansiyellerini de örter (Pallasmaa, 2016). Böylece kamusal mekanla kurulan bilişsel ve bedensel etkileşim ötekileşir, kodlanmış bir arayüz haline gelir.

Çalışma, “nöro-dijital kamusalılık” kavramını, birey-kent ilişkisinde bedensel etkileşimin askıya alındığı bir kamusal varoluş biçimi olarak tanımlar. Ulaşılabilecek nokta bir çıkmaz sokaktaysa, navigasyon buraya mutlaka yönlendirir, çünkü amaç ulaşmaktır; oysa beden, sokağın daralmasından, ışığın azalmasından bu çıkmazı önceden tanır ve geri durur. Bu simüle edilmiş hal askıya alınmış kamusalılığın en görünür halidir: birey, kentin çok-duyulu çağrılarını kendini kapatır; beden, kentteki yönelimselliğini yitirir.

Bu bağlamda çalışma kapsamını çıkmaz sokaklarda yer alan cazibe noktaları ile sınırlı tutar. Bu yerleri, yönlendirici navigasyon sistemleriyle ulaşılabilen ama bedeninin bilişsel ve mekansal sezgileriyle davet edilmediği yerler olarak tanımlar. İstanbul Yarımadası’ndan ele alınan bu çıkmaz sokaklar, topolojik süreklilik, morfolojik yapı ve mekansal çağrışımlar bağlamında analiz edilerek, bedeninin mekanla kurabileceği sezgisel ilişkiler perspektifinde yeniden değerlendirilir. Çizimsel temsillerin ve kavramsal çözümlerinin eş zamanlı kullanımıyla bu sokakların cazibe noktaları barındırma olanakları tartışılır; böylece bedeninin dışlandığı yönelimlerin kamusal mekan deneyiminde nasıl bir kopuşa yol açabileceğine dair sınırlar ve potansiyeller ortaya serilir.

Anahtar Kelimeler: Nöro-dijital, Kamusal Mekan, GPS, Kentsel Morfoloji, Tarihi Yarımada

De Certeau, M. (1984). *The practice of everyday life*. (S. Rendall, Çev.). Berkeley: University of California Press.

Lefebvre, H. (2014). *Mekanın Üretimi*. (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lynch, K. (2010). *Kent İmgesi*. (İ. Başaran, Çev.). İş Bankası Kültür Yayınları.

Pallasmaa, J. (2016). *Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular* (3. Baskı). (A. U. Kılıç, Çev.). Yem Yayın.

Sennett, R. (2008). *Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir* (3. Baskı). (T. Birkan, Çev.). Üçüncü Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sennett, R. (2016). *Kamusal insanın çöküşü* (5. Baskı). (S. Durak, A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

¹ Araş. Gör., Beykoz Üniversitesi, umranaydin@beykoz.edu.tr

Toplumsal Bellek ve Kamusal Sanat İlişkisi: Sanatın Kamusal Temsil Gücü Bağlamında Trabzon Meydan Parkı ve Atatürk Heykeli İncelemesi

Beyza Naciye SAKA¹

Kamusal alanlarda yer alan sanatsal ögeler, bireylerin toplumsal belleğini, aidiyet duygusunu ve kent kimliğini biçimlendiren sembolik değerler taşımaktadır. Bu çalışma, kamusal sanatın temsil gücünü ve kent hafızası üzerindeki etkisini anlamak, temsil ve mekân ilişkisini nasıl biçimlendirip, dönüştürdüğünü fark etmek amacıyla yürütülmüştür.

Çalışmanın araştırma sorusu “Kamusal sanat, kent mekânını ve toplumsal belleği hangi temsiller ve söylemler aracılığıyla yeniden tanımlar?” olarak belirlenmiş, bu bağlamda çalışma alanı Türkiye Cumhuriyeti’nin erken döneminde modernleşme ideallerinin simgesel olarak kent mekânına işlendiği örneklerden biri olması nedeniyle Trabzon Meydan Parkı ve Atatürk Heykeli örneği seçilmiştir. Trabzon Meydan Parkı, bu soruya yanıt aramak için özgün bir örnek teşkil etmektedir. Meydan, tarihsel olarak kentin idari, ticari ve kültürel merkezinde yer almakta; aynı zamanda farklı dönemlerin kamusal kullanım biçimlerini bir arada barındırmaktadır. 1937 yılında açılan Atatürk Heykeli, yalnızca bir anıt değil; Cumhuriyet ideolojisinin, ulusal kimliğin ve kamusal temsilin kent mekânındaki mekânsal ifadesidir. Günümüzde ise bu temsiller, kent merkezinin ticarileşmesi, kamusal alanın gündelikleşmesi ve dijital kültürün etkisiyle dönüşüme uğramaktadır. Bu nedenle, Atatürk Heykeli’nin mekânsal konumu ve temsili, Trabzon’un kent kimliğini, kamusal belleğini ve sanatsal estetiğini anlamak açısından merkezi bir rol üstlenmektedir.

Metodoloji olarak çalışma nitel araştırma yaklaşımına dayanmakta dijital ve metinsel veriler üzerinden yürütülmektedir. Fiziksel gözlem ve veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Veri toplama ve çözümlene sürecinde; birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilen dijital görseller, arşiv belgeleri, haber metinleri ve yerel yönetim yayınları sistematik biçimde analiz edilmiştir. Bu veriler, kamusal sanatın hem fiziksel hem de söylemsel düzeydeki temsiliyet biçimlerini ortaya koymak amacıyla değerlendirilmiştir.

Çalışma bulguları, Trabzon Meydan Parkı ve Atatürk Heykeli’ nin kentsel hafızada hem tarihsel sürekliliği hem de dönüşümü temsil ettiğini göstermektedir. Tarihsel olarak ulusal kimliğin ve modernleşme ideallerinin mekânsal ifadesi olurken, günümüzde sosyal ve ticari aktivitelerin odak noktası haline gelmiştir. Meydanın mekânsal düzeni, açık ve yönlendirici boşluklarıyla heykelin odak noktası işlevini sürdürmekte, böylece kamusal etkileşim ile mekânsal temsil arasında güçlü bir ilişki kurmaktadır. Kamusal sanat, bu yönüyle kent hafızasının sürekliliğini sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda çağdaş kimlik inşasıyla birlikte mekânı dönüştürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Temsil, Kamusal Sanat, Hafıza Mekânı, Kent Deneyimi, Kamusal Alan.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, beyzansaka@gmail.com

1869 Büyük Samsun Yangını: Kamusal Alanın Dönüşümü Üzerine

Yeşim GÖRMÜŞ¹

Selçuklular tarafından Karadeniz'in kıyısında 12. yüzyılda bir garnizon şehir olarak kurulan Samsun, 15. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. 18. yüzyılın sonlarına kadar kendine yeten ve yeşilliklerle örtülü küçük bir iskele kasabası iken 1774'te Kırım'ın elden çıkması, 1839'da ise Tanzimat Fermanı'nın ilanı ve getirdiği yeniliklerle birlikte fiziksel bir dönüşüm içine girmiştir. 19. yüzyılda modern sanayideki ilerlemeler, buharlı gemilerin kullanılması, Karadeniz'in kapalılığının sona ermesi ve dünya ekonomisindeki diğer gelişmelerle birlikte yaşanan ticari artış; yüzyılın önemli ticaret yollarından biri olan Doğu Anadolu Yolu'nun Samsun'dan başlayacak olması ve 1864 Kafkas Göçü ile göçmenlerin Samsun Limanı'nı kullanması ve coğrafi konumunun da etkisiyle şehir hızla gelişmiş, küçük bir iskele kasabasından transit ticaret merkezine dönüşmüştür.

Mevcut literatür şehrin 19. yüzyılın ilk yarısında kale ve kale altı yerleşimlerden oluştuğunu gösterir. Kalede Müslüman mahalleleri, kale altında ise Müslümanlarla birlikte nüfusu fazla olmayan gayrimüslimlerin yaşadığı mahalleler yer almıştır. Mahallelerde genel olarak dini, eğitim-kültür ve su yapıları ile konutlar bulunmakla birlikte, kale altındaki mahallelerde genel olarak ticari, endüstri/sanayi, ulaşım ve kamusal yapılar ve pazar yerleri ile kamusal açık alanların yer aldığı anlaşılır. Tamamı kale altında yer alan söz konusu kamusal nitelikli mekânların; büyük camiler, mahallerin çevresinde şekillenen pazar yerleri ve meydanlar, kale kapılarına yakın konumlanan arastalar, iskele, hazireler, şehrin dış çeperinde yer alan mezarlıklar, hükümet dairesi olarak kullanılan konaklar, kale surları ve şehrin ulaşım açısından ibaret olduğu görülür.

Ancak 1869 yılına gelindiğinde kale altında, Meyve Pazarı Meydanı'nın yakınındaki medresede çıkan yangın kısa sürede büyümüş, şehir merkezinin büyük bir kısmını derinden etkilemiştir. Yangın sonrası dönemin Trabzon valisi aracılığıyla hasarın tespit edilmesi için detaylı incelemeler başlatılmış ve bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyon tarafından hazırlanan raporlar doğrultusunda hazırlanan imar planı ile Kale surlarının yıkılması, şehir içi yolların düzeni ve genişliklerinin değiştirilmesi, pazar alanlarının ve çevrelerinin yeniden düzenlenmesi, altyapı çalışmaları, yeşil alan planlanması ile ilgili alınan kararlar şehrin bugünkü fiziksel yapısını da etkileyecek derin izler bırakmıştır.

Şehrin dönüşümünde ve modernleşmesinde dramatik bir kırılma noktası olan 1869 Büyük Samsun Yangını sonrası kamusal alanların dönüşümüne odaklanan bu çalışma arşiv belgeleri, görsel kaynaklar, seyahatnameler, konsolosluk raporları ve modern araştırmalardan elde edilen bilgiler ışığında bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmış; elde edilen veriler haritalar, grafikler ve tablolar aracılığıyla görselleştirilmiştir. Bu çerçevede çalışma, yangının ardından Osmanlı'da ilk defa bir taşra şehrine yapılan imar planı dahilinde Tanzimat'ın getirdiği yenilikler ve 1863 Nizamnamesi'nin taşra şehrindeki fiziksel yansımalarına odaklanarak yeni Osmanlı düzenindeki modernleşme sürecinde şehirdeki kamusal mekanların dönüşümünü merkezine almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geç Osmanlı Dönemi, Samsun, 1869 Büyük Samsun Yangını, Kentsel Kamusal Alan, Mekânsal Dönüşüm.

¹ Dr. Araş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, yesim.gormus@omu.edu.tr

Samsun Şehri ve İskeleden Porta Samsun Limanının Son 100 Yılı

Cevdet YILMAZ¹

Samsun, ilkçağlardan bu yana Karadeniz'i iç ve güney bölgelere, Anadolu, Mezopotamya ve Basra Körfezini Karadeniz kıyısı ülkelere bağlayan önemli bir liman şehridir. Kentin sit ve situasyonunda liman fonksiyonunun özel bir yeri vardır. Bu araştırmada öncelikle Samsun Limanının kuruluş ve gelişmesinde rol oynayan fiziki ve beşeri coğrafya şartları üzerinde durulmuştur. İkinci olarak limanın aktif ve pasif olduğu dönemlerde hinterlandı ile ilişkileri, bu ilişkilerin ulusal ve uluslararası boyutu, bunların Samsun Limanı üzerinden Samsun şehrine etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Üçüncü ve son olarak ise; liman faaliyetlerinin gerçekleştiği kamusal alanın Samsun şehrine göre kapladığı saha miktarı, limanın lojistiğini sağlayan demiryolu ağının Samsun şehri kıyılarını işgal düzeyi, bir uçtan diğerine Samsun halkının denizle bağını kesen depo, antrepo, gümrüklü saha, tel örgülü güvenlik duvarları gibi yapıların modern şehir kavramı ve kentsel ihtiyaçlarla ilişkisi, liman tesislerinden kısmen veya tamamen kurtulmak için son yıllarda gerçekleştirilen sivil toplum hareketlerinin başarı düzeyleri gibi hususlar üzerinde durulmuştur.

Araştırmada ilk 60 yıl yazılı ve görsel kaynaklar ışığında ele alınırken, son 40 yıl ise kişisel gözlem ve tecrübeler, tanık olunan olaylara, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının eylem ve uygulamalarına bakılarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda sırasıyla; iskeleler şehri Samsun, sahilinden demiryolu geçirilen Samsun, modern liman şehri Samsun, kıyıları doldurulan Samsun, sahilimi istiyorum diyen Samsun, bugünkü limanın yeri ve varlığını tartışan Samsun olarak şehrin son 100 yılı belgeler, fotoğraflar, olaylar ve tanıklarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Samsun Şehri, Samsun İskeleleri, Samsun Limanı, Samsunport.

¹Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, cyilmaz@omu.edu.tr

Kentlerdeki Resmi Kurum Alanlarının Dönüşümü: Samsun Yalı Kafe Örneği

Meriç KIRMIZI¹

Bu çalışmada Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde (Resmi Gazete, 2014) kullanım özellikleri bakımından "resmi kurum alanı" olarak tanımlanan ve ağırlıklı olarak, kamusal alan niteliği taşıyan yerlerin günümüz Türkiye'sindeki değişimi, Samsun örneğine odaklanılarak, incelenecektir. Türkiye'nin birçok kentinde bu alanlar hızlı bir değişim geçirmektedir. Bu değişim çoğu kez değişik düzeylerdeki yönetim erki ya da başka toplumsal aktörler arasındaki bir mekânsal çekişme olarak, hem toplumsal hem de simgesel ve kültürel uzamda gözlemlenen bir güç savaşımı içermektedir (Wacquant, 2024). Bunun sonucunda Aydınlanma ve ilerleme kültürüyle özdeşleşmiş üretim ve yeniden üretim mekânları yerlerini, "yapılamazlık kültürü" (Yıldızoğlu, 2025) ve tüketim kültürünü yansıtan, Cumhuriyet dönemi öncesinin kültürel simgeleriyle süslenmiş yerlere bırakmaktadır. Örneğin, merkezi yönetim karşısında yerel yönetim ve halk arasında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin güncel yönetiminin yapılarını yenileyerek kentin kültürel ve toplumsal yaşamına kazandırdığı kamusal mekânlarla ilgili bir tartışma sürmektedir (Güneş, 2025). Ankara'da erken Cumhuriyet döneminin toplumsal kazanımları arasındaki Sümerbank (Baskı, 2017) ve TCDD'nin (Ankara Tabip Odası Yönetim Kurulu, 2025) yapıları merkezi yönetimin ilgili birimleri eliyle üniversitelere ayrılmıştır. Aynı değişim, kamu iktisadi teşebbüsleri gibi kurumların dar gelirli yurttaşların tatil yapıp dinlenmesi amacıyla kurduğu sosyal tesisleri de zaman içinde olumsuz etkilemiştir (Ak ve Kırtaş, 2023). Samsun'da, bir yandan, Devlet Su İşleri, Karayolları vb. yönetimindeki çeşitli resmi kurum alanları varlığını sürdürürken, bir yandan da yapılaşma ve özelleştirme baskılarıyla resmi kurum alanları değişmektedir. Bunun için, geçmişte Atakum deniz kıyısının az sayıdaki açık yeşil alanı olma özelliği taşıyan iki resmi kurum alanındaki değişim örnek gösterilebilir. Bunlardan biri Meteoroloji'nin alanında süren büyük yapı çalışması, diğeri de Yalı Kafe'dir. Bu makalede özellikle 2025 yılında yapılan gözlem ve uzman görüşmeleri üzerinden ikincisi incelenecektir. Eski Yalı Kafe son yerel seçimlerden sonra el değiştirmiş, mahkeme kararlarına karşın yapılaşmaya açılmış ve bugün bir sergi salonu, kütüphane ve lokanta alanına dönüştürülmüştür. Bu örnek aracılığıyla kentlerin resmi kurum alanlarının kamusal alan nitelikleri ve günümüzdeki değişimi tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Resmi Kurum Alanı, Kamusal Mekân, Kentsel Değişim, Kentsel Çekişmeler, Simgesel Uzam.

Ak, G. ve Kırtaş, E. E. (2023). Kurumsal değişimin mekânsal kullanıma etkisi: Kilyos TURBAN tesisleri. A. E. Çölgeçen, D. Şimşek, İ. Kutlu, M. Kırmızı ve S. Aydın (Ed.), *Çağdaş kentlerin kurumsuzlaştırılması ya da yeniden kurumsallaştırılması* (s. 296-321) içinde. İdealkent Yayınları.

Ankara Tabip Odası (2025, 6 Ağustos). Ankara'da gar yerleşkesi ve Atatürk Orman Çiftliği arazilerinin Medipol Üniversitesi'ne tahsisi hakkında görüş. <https://ato.org.tr/haberler/2025-haberleri/2975-ankaradaki-gar-yerleskesi-ve-ataturk-orman-ciftligi-arazilerinin-medipol-universitesine-tahsisi-hakkinda-gorus.html> adresinden 22 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

Baskı, C. (2017, 25 Ocak). Ulus'un Sakinleri | Sümer Holding'in Dünü ve Bugünü. Lavarla. <https://lavarla.com/ulusun-sakinleri-sumer-holdingin-dunu-bugunu/> adresinden 22 Ekim 2025 tarihinde alınmıştır.

Güneş, Ö. (2025, 21 Ekim). Kamusal faydanın güvencesi yurttaş iradesi. *Birgün*. <https://www.birgun.net/makale/kamusal-faydanin-guvenesi-yurttas-iradesi-662439>

Resmi Gazete (2014, 14 Haziran). Mekânsal planlar yapım yönetmeliği (Resmî Gazete Sayısı: 29030). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19788&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Wacquant, L. (2024). *Bourdieu şehirde: Kentsel teoriye meydan okumak* (T. Z. Şen, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Özgün eserin yayın tarihi 2022)

Yıldızoğlu, E. (2025, 13 Ekim). 'Yapılamaz' kültürü (The cult of can't). *Cumhuriyet*. <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/ergin-yildizoglu/yapilamaz-kultu-the-cult-of-can-t-2443080>

¹Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, merickirmizi@gmail.com

Kırsalda Kamusal Alanın Üretimi: Sanat Yoluyla Kolektif Bir Mekânsallık Deneyimi

Fatiha Nur TERLEMEZ¹

Kamusal alan kavramı, uzun süre boyunca kentin kamusal yaşamıyla özdeşleştirilmiş; meydanlar, sokaklar, parklar gibi fiziksel mekânlarla sınırlandırılmıştır. Oysa kamusal alan, yalnızca mekânın erişilebilirliğiyle değil, insanlar arasındaki karşılaşma, paylaşım ve ortak üretim biçimleriyle de ilişkilidir. Bu çalışma, sanatın bu karşılaşmaları nasıl mümkün kıldığını kırsal bir bağlamda sorgulamakta ve Konya'nın Hüyük ilçesindeki Şükran Köyü örneği üzerinden, sanat yoluyla kamusal alanın üretimini tartışmaktadır.

Şükran Köyü, bireysel mülkiyete dayalı yapısına rağmen, sanatçılar, yerel halk ve ziyaretçiler arasındaki etkileşim aracılığıyla yarı-kamusal bir kültürel alan üretmektedir. Köyde düzenlenen açık hava sergileri, atölyeler, festivaller ve kamusal sanat uygulamaları, sanatın yalnızca estetik bir ifade biçimi olmadığını; kamusal aidiyet, topluluk duygusu ve ortak hafızayı güçlendiren bir toplumsal pratik haline geldiğini göstermektedir. Bu çerçevede sanat, kırsalda kamusal alanı dönüştüren ve yeniden tanımlayan bir araç olarak ele alınmaktadır.

Çalışma, Lefebvre'nin "mekânın üretimi" yaklaşımından ve Massey'nin "ilişkisel mekân" kavrayışından hareketle, kamusal alanın özel mülkiyet sınırlarını aşan, etkileşimsel bir süreç olarak kırsalda nasıl vücut bulduğunu incelemektedir. Şükran Köyü'nde sanatın doğayla, mimariyle ve gündelik yaşamla kurduğu diyalog, kırsal alanın pasif bir fon değil; kolektif deneyimin üretildiği yaşayan bir kamusal mekân olduğunu göstermektedir.

Ayrıca çalışma, Carmel-by-the-Sea, St. Ives ve Skagen gibi uluslararası sanat köyleriyle yapılan karşılaştırmalar üzerinden, kırsalda sanatsal üretimin yalnızca ekonomik kalkınmaya değil, aynı zamanda kültürel sürdürülebilirliğe, toplumsal katılıma ve mekânsal adaletle katkı sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, Şükran Köyü örneği, sanatın kırsal kamusal alanı mümkün kılan bir araç olarak işlev gördüğü, mekânın estetikten öte bir toplumsal üretim sürecine dönüştüğü bir model sunmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, sanatın kırsalda yalnızca temsili değil, toplumsal ve mekânsal bir eylem biçimi olarak konumlanabileceğini ileri sürmektedir. Şükran Köyü deneyimi, kamusal alanın ölçek, mülkiyet ve konum kavrayışlarını sorgulatarak, kırsalda da kamusal yaşamın sanat yoluyla üretilebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Kırsal Kamusal Alan, Sanat ve Mekân, Kültürel Üretim, Şükran Köyü.

¹Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, ozcan.fatihhanur@gmail.com

Kamusal Mekânların Dönüşümü Bağlamında Baltık Mimarisi: Kars Haydar Aliyev Caddesi Örneği

Batuhan AYDIN¹ Şölen KÖSEOĞLU²

19. yüzyılın son çeyreğinde Rus hâkimiyeti altına giren Kars kenti, Baltık mimarisinin etkisiyle şekillenen yeni bir kent dokusu kazanmıştır. Bu dönemde inşa edilen yapılar; plan şemaları, cephe düzenleri, malzeme kullanımı ve süsleme detaylarıyla Baltık bölgesinin mimari anlayışını yansıtırken, aynı zamanda yerel taş işçiliği ve iklim koşullarına da uyum sağlamıştır. Kentin ana akslarından biri olan Haydar Aliyev Caddesi, dönemin kamusal ve idari yapılarının yoğunlaştığı bir bölge olarak, Kars'ın sosyo-kültürel belleğini günümüze taşıyan önemli bir kentsel alandır.

Cumhuriyet döneminden günümüze kadar geçen süreçte, cadde üzerindeki yapıların fonksiyonları değişmiş, konut, idari birim, eğitim veya ticaret yapısına dönüşmüş; bu durum kamusal mekânların kullanım biçimlerini de dönüştürmüştür. Bu bağlamda çalışma, Kars'ta Baltık mimarisinin temsilcisi olan yapıların tarihsel süreç içerisindeki işlevsel değişimlerini, restorasyon uygulamalarını ve koruma yaklaşımlarını incelemektedir. Ayrıca kültürel mirasın sürdürülebilir turizm potansiyeliyle nasıl ilişkilendirilebileceği tartışılmaktadır.

Kars'taki Baltık mimarisi ile ilgili literatür tarandığında, 2000 yılından günümüze kadar başta konut yapıları olmak dini yapılar ve idari yapıları da içeren; çok sayıda tez ve makaleye erişim sağlanabilmektedir. Buna karşın, bu çalışmaların hiçbirinin doğrudan Haydar Aliyev Caddesi'ni ve kamusal mekânı ele almadığı görülmüştür. Dolayısıyla, bu çalışma ile literatürdeki önemli bir boşluğun kapatılmasına katkı sunulması hedeflenmektedir.

Kültürel miras bilinciyle ele alınan Haydar Aliyev Caddesi, kent kimliğinin yeniden okunmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bildiriye, Baltık mimarisine ait yapıların korunması, kamusal alan işlevlerinin yeniden tanımlanması ve turizm odaklı kentsel dönüşüm süreçlerinin kültürel sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda, caddedeki yapıların işlev değişimleri ile caddenin insansızlaştırıldığı, uzun yıllar eğitim gibi temel işlevlerle yerel halkın kullandığı caddede özellikle son yıllarda, kamusal alanların ticari kullanım odaklı dönüştüğü tespit edilmiştir. Caddenin daha çok turizm odaklı ve haftanın/yılın her anı kullanılmayan, boşaltılmış bir görünüme büründüğü anlaşılmaktadır. Bu çalışma ile caddedeki kamusal alanın dönüşümünün tartışılmasının, kentsel planlamada kullanıcı katılımı gibi sürdürülebilir yöntemlerin gündeme getirilmesi için olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kars, Baltık Mimarisi, Kamusal Mekân, Kültürel Miras, Restorasyon, Turizm.

¹ Sorumlu Yazar, Mimar, Batuhan Aydın Mimarlık, ba4uhan@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, solen.koseoglu@gmail.com

Kentsel Farkındalıktan Kamusal Donatıya: Bir Atölye Çalışması “Gör, Hisset, İz Bırak”

Deniz UÇAR BAYCAN¹ Sema TAŞTAN² Gül AĞAOĞLU ÇOBANLAR³ Ezgi ÇAVUŞ⁴

Buldukları çevre ile iletişim kurarak bütünleşen ve bu potansiyeli ile kentin bir ögesi haline gelen kamusal donatılar, bir kentin öznel kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan en önemli unsurlardır. Kenti yaşanabilir ve algılanabilir kılan kamusal donatı elemanları kullanıcılar ve kent diyalogu açısından kritik bir rol üstlenmektedir. Kamusal donatılar, kullanıcılar için kentle kurulan ilişkileri fiziksel olarak regüle edebilme potansiyelleri açısından önemlidir. Ayrıca, buldukları çevresel bağlamı özelleştirip kent kimliğine katkı sağlama potansiyelleri sebebiyle de kent için değerli görülmektedir.

Bu çalışma, kentsel farkındalık, duyuşal deneyim ve kamusal alan tasarımı arasındaki ilişkiyi irdeleyen “Gör, Hisset, İz Bırak” başlıklı atölye çalışmasının sürecini ve bulgularını sunmaktadır. Atölye, Eskişehir Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi öğrencileri ile Ortak Alan Öğrenci Kulübü işbirliğiyle düzenlenmiştir. Çalışmanın amacı, tasarım bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kenti yalnızca fiziksel bir çevre olarak değil, duyuşal ve deneyimsel bir alan olarak algulamalarını aidiyetlerini sorgulamalarını; gözlem, his ve yorumlarını tasarımsal bir öneriye dönüştürmelerini sağlamaktır.

Çalışmanın ilk aşamasında, katılımcılardan kente dair dikkatlerini çeken, sevdikleri veya anlam yükledikleri noktaları fotoğraflamaları ve kısa notlarla belgelemeleri istenmiştir. Bu süreçte kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme soruları, katılımcıların kentsel deneyimlerine ilişkin gözlem ve duygularını açığa çıkarmayı hedeflemiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiş; kentsel mekâna dair algıların ortak yönleri, mekânsal aidiyet ve kullanıcı deneyimi ekseninde çözümlenmiştir. Atölyenin ikinci aşamasında katılımcılar, kendi gözlemlerinden hareketle kamusal donatı tasarımları geliştirmiştir. Süreç, hem fiziksel hem dijital ortamda eşzamanlı olarak yürütülmüştür. Miro platformu, tüm katılımcıların birbirlerinin çalışmalarını anlık olarak görebildiği, yorum yapabildiği ve fikir alışverişinde bulunabildiği dijital, etkileşimli bir atölye panosu olarak kullanılmıştır.

Üretilen fikir projeleri kolokyum ortamında tartışılmış; çalıştay çıktıları tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular kapsamında tasarımcı adayları olarak öğrencilerin, kentin ortak kullanıcıları olarak farklı yaş gruplarını kapsayan tasarımları ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda kent dokusunu destekleyen donatılarla birlikte kentin dinamik kurgusuna yönelik tasarımların önemine dikkat çekilmiştir. Sonuç olarak kentin üniversite öğrencilerinin katılımcı olduğu bu atölye çalışması, tasarım öğrencilerinin kentle kurdukları duyuşal bağları tasarıma dönüştürerek kamusal alanın yeniden yorumlanmasına katkı sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Mekân, Kamusal Donatı, Kent Mobilyası, Kent Deneyimi.

¹ Sorumlu Yazar, Araş. Gör., Eskişehir Teknik Üniversitesi, ducar@eskisehir.edu.tr

² Eskişehir Teknik Üniversitesi, sema.tastan@eskisehir.edu.tr

³ Eskişehir Teknik Üniversitesi, gulagaogluobanlar@eskisehir.edu.tr

⁴ Eskişehir Teknik Üniversitesi, ezgicavus@ogr.eskisehir.edu.tr

Samsun'da Kentsel Dönüşümün Güçlükleri ve Fırsatları

Aynur AYDIN¹ Cevdet YILMAZ²

Kentsel dönüşüm, riskli yapıların yenilenmesi, yaşam kalitesinin artırılması ve planlı kentleşmenin sağlanması amacıyla kentlerde gerçekleştirilen fiziksel, sosyal ve ekonomik değişim sürecidir. Kentsel dönüşüm, yalnızca fiziksel mekânın yeniden inşası değildir. Aynı zamanda toplumsal ilişkilerin, aidiyetin ve yaşam biçimlerinin de dönüşümüdür. Türkiye genelinde hız kazanan kentsel dönüşüm süreci, Samsun'da da farklı mahallelerde uygulanmaktadır. Kentsel yenileme projeleri, bir yandan afet risklerinin azaltılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi hedefler taşırken, diğer yandan toplumsal hafızanın, komşuluk ilişkilerinin ve yer duygusunun zedelenmesine yol açabilmektedir. Bu ikili durum, dönüşümün hem güçlükler hem de fırsatlar üreten karmaşık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, Samsun'da yürütülen kentsel dönüşüm uygulamalarını sosyal ve mekânsal etkileriyle birlikte ele almaktadır. Dönüşüm sürecinin bireyler üzerindeki etkileri coğrafi bir bakış açısıyla incelenmiştir. Çalışmanın amacı, kentsel dönüşüm sürecinde ortaya çıkan güçlükleri (yer kaybı, sosyal bağların zayıflaması, belirsizlik duygusu) ve fırsatları (daha güvenli konutlar, sosyal donatılar, yeni aidiyet biçimleri) birlikte değerlendirmektir. Kentsel dönüşümün yalnızca mekânsal bir değişim olmadığı, aynı zamanda mekâna yeniden uyum süreci olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çalışma, dönüşümün sadece yapısal bir yenileme değil, bireylerin kentle kurduğu ilişkinin, aidiyetin ve mekânsal hafızanın yeniden şekillenmesi anlamına geldiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aidiyet, Kentsel Dönüşüm, Kent Coğrafyası, Samsun, Yer Duygusu.

¹ Sorumlu Yazar, Araş. Gör., Samsun Üniversitesi, aynur.aydin@samsun.edu.tr

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, cyilmaz@omu.edu.tr

Kamusal Mekânın Dönüşümü: İstanbul'da Kısa Dönem Kiralama Platformlarının Rolü

Elif URAS¹Şule TÜDEŞ²

Son yıllarda KDK (kısa dönem kiralama) platformları, konutu özel bir yaşam alanı olmaktan çıkarıp spekülâtif bir yatırım aracına dönüştürerek kentlerin mekânsal ve toplumsal yapısında köklü değişimlere yol açmaktadır. Bu dönüşüm, konutun metalaşması ve turistik tüketime açılmasıyla, mekânın değerini barınma işlevinden sermaye birikimine kaydırmaktadır. Bu süreç, özellikle düşük ve orta gelirli grupların barınma olanaklarını daraltarak kentsel soylulaştırmayı hızlandırmakta ve kamusal mekânların turistikleşmesiyle birleştiğinde, mekânsal adalet ve kapsayıcılık açısından yeni gerilimler üretmektedir.

Türkiye'nin en büyük metropolü İstanbul, yoğun turizm hareketliliği ve kırılğan konut piyasasıyla bu etkileri gözlemlemek için bir örnek alan oluşturmaktadır. Beyoğlu, Kadıköy ve Beşiktaş gibi merkezi semtlerde KDK'lerin yoğunlaşması, kira ve satış fiyatlarını yükselterek yerleşik sakinlerin yerinden edilmesine neden olmaktadır. Bu süreç, kamusal mekânları da etkilemekte; yerel halkın gündelik yaşam mekânları giderek turist odaklı "deneyim alanlarına" evrilmekte, turistik tüketim üzerinden gelişen ekonomik baskı soylulaştırmanın mekânsal zeminini pekiştirmektedir.

KDK platformlarının algoritmaları, İstanbul'da belirli semtleri (Beyoğlu, Moda, Karaköy) dijital olarak görünür kılarak turist akışını yoğunlaştırmakta ve bu bölgelerdeki gayrimenkul spekülasyonunu artırmaktadır. Algoritmik yönlendirme, turistik kullanım baskısı ve yatırım talepleri yoluyla kiraların yükselmesine, yerel halkın dışlanmasına ve mahalle aidiyetinin zayıflamasına yol açmaktadır. Dolayısıyla dijitalleşme, soylulaştırmayı hızlandıran mekânsal, sosyal ve kültürel eşitsizliklerin üretiminde doğrudan bir araç işlevi görmektedir.

2023 yılında yürürlüğe giren 7464 sayılı Konutların Turizm Amaçlı Kiralanmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, KDK'ler için izin belgesi zorunluluğu getirmiştir. Ancak bu yasal düzenleme, denetim süreçlerine odaklanmasına rağmen sosyal boyutları ve mekânsal eşitsizlikleri derinleştirme riskini göz ardı etmektedir. Yasa, yüksek nitelikli konut bölgelerine avantaj sağlarken, geleneksel dokunun hâkim olduğu semtlerdeki soylulaştırma sürecini kurumsal bir düzlemde hızlandırmakta ve platformların algoritmik yönlendirmelerinin etkisiyle kamusal mekânlarda aşırı turizme zemin hazırlamaktadır.

Bu bildiri, İstanbul örneği üzerinden KDK platformlarının kentsel mekân ve kamusallık üzerindeki etkilerini eleştirel bir yaklaşımla tartışmayı amaçlamaktadır. Bulgular, evin metalaşması, algoritmik yönlendirme, soylulaştırma ve aşırı turizm süreçlerinin birbirini besleyerek, kamusal mekânı daha ticari, seçici ve turist odaklı bir yapıya dönüştürdüğünü göstermektedir. Sonuç olarak, kamusal mekânın kapsayıcılığını ve adaletini korumak için, yalnızca idari denetimi değil; sosyal boyutları gözeten, mekânsal adaleti önceleyen ve dijital platformların yönlendirici etkilerini dengeleyen bütüncül planlama politikalarına acil ihtiyaç bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Mekân, Kısa Dönem Kiralama, Soylulaştırma.

¹ Sorumlu Yazar, Gazi Üniversitesi, elif.uras@gazi.edu.tr

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, studes@gazi.edu.tr

Turizm, Temsil ve Zihinsel Yorgunluk: Muğla’da Kamusal Alanın Dijitalleşen Deneyimi

Neslişah KİRAZ¹

Bu çalışma, dijitalleşmenin kent deneyimini yalnızca fiziksel boyutta değil; aynı zamanda temsil, davranış ve zihinsel düzeyde nasıl dönüştürdüğünü irdelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle turizm baskısı altındaki kentlerde bu dönüşümün mekânsal temsilleri, kullanıcı deneyimlerini ve aidiyet pratiklerini nasıl etkilediği araştırmanın temel sorusunu oluşturur. Mekânsal temsil, kentin görsel ve fiziksel unsurlarının ötesinde simgesel, tarihsel ve toplumsal anlamların taşıyıcısıdır. Henri Lefebvre’in “mekânın üretimi” yaklaşımındaki “temsili mekân” kavramı, kolektif hafıza ve gündelik yaşam pratikleriyle biçimlenirken; Kevin Lynch’in “kent imgesi” kuramı ise bireylerin kenti zihinsel olarak nasıl haritaladıklarını beş temel öge üzerinden analiz eder. Bu çalışmada, dijital araçlarla (Google Maps, QR panolar, yoğunluk haritaları, dijital ikiz uygulamaları) üretilen mekânsal temsillerin, bu geleneksel zihinsel harita öğelerini nasıl bastırıldığı ya da yeniden biçimlendirdiği sorgulanacaktır. Dijital yönlendirme sistemlerinin önerdiği “verimli” ve “en kısa” rotalar, çoğu zaman bir mahallenin belleğini taşıyan sokakları, simgesel öğeleri ve tarihsel derinliği göz ardı etmektedir. Yerleşik kentliler bu anlamları sezgisel olarak okuyabilirken, turist kullanıcılar için kent deneyimi algoritmaların yönlendirdiği standartlaştırılmış bir rotaya dönüşmektedir. Turist, yalnızca “görünür” olanı, “önerilen” olanı takip etme eğilimindedir. Bu durum, kentin simgesel ve tarihsel katmanlarının görünmezleşmesine neden olabilir. Böylece dijital temsil, yalnızca mekânsal bilgi değil; deneyim ve hafıza üretimini de şekillendirir.

Çalışmada Muğla’nın Akyaka mahallesi, Bodrum sahil şeridi ve Menteşe kent merkezi gibi turistik ve yoğun kullanılan alanlarda, dijital sistemlerin (gözetim kameraları, QR panolar, mobil uygulamalar) kullanıcı davranışlarına, mekânsal algıya ve zihinsel iklime etkileri gözlemsel ve kuramsal yöntemlerle analiz edilecektir. Bu bağlamda “zihinsel iklim” kavramı, bireylerin kentle kurduğu duygusal ve bilişsel bağın niteliğini; dikkat, yönelim, anlamlandırma ve aidiyet hislerinin dijital temsillerle nasıl biçimlendiğini tanımlamak için kullanılmaktadır.

Çalışmanın kuramsal zemini; Henri Lefebvre’in “mekânın üretimi” yaklaşımı, Kevin Lynch’in “kent imgesi” ve zihinsel harita kuramı, Michel Foucault’nun “panoptik gözetim” modeli, Maurice Halbwachs ve Pierre Nora’nın bellek ve temsil mekânları kuramı, Jane Jacobs ve Jan Gehl’in kamusal canlılık ilkeleri ve Manuel Castells’in ağ toplumunda mekân kuramı üzerine kurulacaktır. Ayrıca bu çalışmada, dijital sistemlerin bireylerde yarattığı bilişsel yük ve dikkat dağınıklığı üzerinden oluşan zihinsel yorgunluk durumu, planlamacıların yalnızca fiziksel değil, zihinsel refahı da gözetilen mekânsal stratejiler üretmesi gerektiği fikriyle birlikte değerlendirilecektir. Dijital temsillerin yerin ruhunu (genius loci) baskılama riski, mekânsal adalet, temsiliyet çeşitliliği ve kültürel aidiyet gibi kavramlarla birlikte analiz edilecektir. Çalışma, şehir ve bölge planlama disiplininin dijital dönüşüm karşısında yalnızca fiziksel mekânın ötesinde, temsiliyet çeşitliliği, zihinsel sürdürülebilirlik ve kolektif hafızayı da dikkate alması gerektiği varsayımıyla yola çıkmaktadır. Bu bağlamda çalışma, dijital araçların kentte yarattığı zihinsel iklim ve turizm temsillerin sorgulanmasına yönelik kuramsal bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Kentsel Bellek, Mekansal Temsil, Dijitalleşme, Turizm ve Kent Deneyimi.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Bursa Teknik Üniversitesi, neslisahkiraz48@gmail.com

Afet Dirençliliği ve Dijitalleşme Bağlamında Kamusal Mekânın Yeniden Tanımlanması: İstanbul Örneği

Deniz BAYRAM¹

Günümüzde kentler, artan afet riskleri ve hızla gelişen dijitalleşme ile mekânsal ve toplumsal açıdan dönüşüm yaşamaktadır. Bu dönüşümle birlikte yavaş yavaş bir araya gelen afet riskleri ve dijital dönüşüm süreçleri, kentteki kamusal mekanların anlamını ve işlevlerini yeniden tanımlamayı gerekli kılmaktadır. Afetler sonrasında kritik bir rol üstlenerek toplanma ve geçici yerleşim alanı olarak işlev gören kamusal mekanlar aynı zamanda dijitalleşme ile akıllı kent sistemleri ile yönetilebilen, veri temelli ve etkileşimli mekanlara dönebilmektedir.

Bu çalışma, afet öncesi ve sonrası kamusal mekân kullanımlarının dirençlilik üzerinden nasıl ele alınabileceği ve dijital teknolojilerin kent üzerinde nasıl uygulanabileceği İstanbul üzerinden incelemektedir. Afet yönetimi, kentsel dirençlilik ve akıllı kent uygulamaları literatürü üzerinden incelenen analizlerde; kamusal alanların hem fiziksel hem de dijital boyutta erişilebilir, katılımcı ve çok işlevli olacak biçimde tasarlanmasının önemi vurgulanmaktadır.

Çalışmanın ilk aşamasında, İstanbul'da kamusal mekanların afet süreçlerindeki işlevleri ve mevcut durumdaki dijital altyapısı üzerine literatür taraması yapılmış ve veri envanteri oluşturulmuştur. Bu kapsamda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Açık Veri Portalı, Afet Toplanma Alanları Haritası ve İstanbul Dijital İkiz Projesi olmak üzere belirli kaynaklardan mekânsal veriler derlenmiştir. Daha sonrasında ise seçilmiş olan örnek alanlarda (Bakırköy, Fatih, Kadıköy, Maltepe) kamusal alanların afet sonrası kullanım potansiyelleri ile dijital yönetim kapasitesi değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular sonucunda, kamusal mekanların fiziksel ve dijital bileşenlerinin dirençlilik açısından analiz edilmesine olanak sağlayacaktır. Sonuç olarak, İstanbul'daki park, meydan ve açık alanların sadece toplanma alanı olarak değil aynı zamanda veri odaklı, sensör destekli ve bilgi paylaşımına açık dijital kamusal alanlar olarak planlanmasıyla afet sonrası müdahale ve koordinasyonun güçlendiği belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışma, dijital çağda kamusal mekânın yalnızca mekânsal olarak değil, aynı zamanda sanal ve etkileşimli bir dayanışma ağı haline geldiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet Dirençliliği, Akıllı Kentler, Dayanışma Mekanları, Dijitalleşme, Kamusal Mekân.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, denizyaprakbayram@gmail.com